

Επισκόπηση των σημαντικότερων αποφάσεων του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το διάστημα από Οκτώβριο 2023 έως Σεπτέμβριο 2024

Επιμέλεια:

Εμμανουήλ Αποστολάκης, Δικηγόρος, ΔΝ

Δημήτριος Βούλγαρης, Δικηγόρος, ΔΝ

Νικόλαος Γανιάρης, Δικηγόρος, ΔΝ

Άννα Οικονόμου, Δικηγόρος, Υπ. ΔΝ, Επιστ. Συνεργάτης, Νομική Σχολή Βόννης

Δημήτριος Η. Τσιλίκης, Υπ. ΔΝ, Επιστ. Συνεργάτης, Νομική Σχολή Χαϊδελβέργης

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), Λουξεμβούργο

Στην παρούσα στήλη παρατίθενται εν περιλήψει επιλεγμένες αποφάσεις ποινικού ενδιαφέροντος του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες εξεδόθησαν κατά το διάστημα από Οκτώβριο 2022 έως Σεπτέμβριο 2023. Κριτήριο επιλογής αποτελεί η σημασία της εκάστοτε απόφασης εξ επόψεως θεωρητικού ή πρακτικού ενδιαφέροντος για την ελληνική έννομη τάξη. Η επιλογή των αποφάσεων γίνεται κατά κύριο λόγο πρωτογενώς, δηλαδή από την ιστοσελίδα του Δικαστηρίου, ενώ η κατηγοριοποίησή τους ακολουθεί κατά βάσιν την δομή της ελληνικής ποινικής έννομης τάξης (ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, ποινική δικονομία, σωφρονιστική). Σε κάθε περίληψη παρουσιάζονται εν συντομία τα απαραίτητα για την κατανόηση της απόφασης πραγματικά περιστατικά και οι κρίσιμοι νομικοί συλλογισμοί, με παραπομπή στον εκάστοτε αριθμό της οικείας σκέυσης. Επίσης, παρατίθεται πάντοτε ο σχετικός σύνδεσμος της απόφασης, ώστε να δίνεται η δυνατότητα στον αναγνώστη να ανατρέξει απ' ευθείας στο πρωτότυπο κείμενο.

Δικονομικό Ποινικό Δίκαιο

1. Θεμελιώδεις δικονομικές αρχές

Αρχή ne bis in idem – Άρθρο 54 ΣΕΣΣ – Εξέταση της υποθέσεως στην ουσία της – Αμετάκλητο προγενέστερης εισαγγελικής διάταξης (bis) – Κρίση περί διεξαγωγής λεπτομερούς ανάκρισης κατά την περατωθείσα ποινική διαδικασία – Μη εξέταση του κατηγορουμένου της δεύτερης ποινικής διαδικασίας ως υπόπτου λόγω μη εντοπισμού του στο πλαίσιο της προγενέστερης ποινικής διαδικασίας– Λεπτομερές χαρακτήρας της ανακριτικής διαδικασίας – Σφαιρική εκτίμηση – Αμετάκλητη απαλλακτική κρίση παρά το γεγονός ότι η εισαγγελική αρχή υπό αυστηρές προϋποθέσεις μπορεί να συνεχίσει τη διαδικασία εφόσον το αδίκημα δεν έχει παραγραφεί (ΔΕΕ, απόφ. της 19.10.2023, υπόθ. C-147/22, *Központi Nyomozó Főügyészség*) ΔΕΕ, απόφ. της 19.10.2023, υπόθ. C-147/22, *Központi Nyomozó Főügyészség*

Αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος του δικαστηρίου περιφέρειας Βουδαπέστης (Ουγγαρία) είναι η κρίση περί αμετακλήτου προγενέστερης απαλλακτικής κρίσης σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, σε περιπτώσεις που ο κατηγορούμενος δεν εξετάστηκε ποτέ στην περατωθείσα στο πρώτο κράτος μέλος ποινική διαδικασία. Στην υπόθ. C-147/22, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας σε βάρος φυσικού προσώπου για πράξεις διαφθοράς ενώπιον του αιτούντος ουγγρικού δικαστηρίου, διαπιστώθηκε ότι για τα ίδια πραγματικά περιστατικά είχε ήδη περατωθεί ποινική διαδικασία σε βάρος του ίδιου προσώπου ενώπιον της αυστριακής ποινικής δικαιοσύνης. Η υπόθεση αφορούσε υπόνοιες για πράξεις δωροδοκίας δημόσιων λειτουργών σε διάφορα κράτη μέλη για την προμήθεια συρμών στο μετρό της Βουδαπέστης. Συγκεκριμένα με διάταξη της αυστριακής κεντρικής εισαγγελίας δίωξης οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς (WKStA), κατόπιν διεξαγωγής ερευνών στην Αυστρία η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο. Κατά τα λοιπά, η εν λόγω εισαγγελική αρχή δεν κατάφερε σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας να εντοπίσει και άρα να εξετάσει ως ύποπτο το θιγό-

μενο πρόσωπο. Επρόκειτο για απαλλακτική κρίση λόγω ανεπαρκών αποδείξεων. Η εισαγγελία παρέπεμψε επίσης στα πορίσματα των ερευνών που είχαν διεξαχθεί ενώπιον ουγγρικών αλλά και βρετανικών αρχών.

Εν προκειμένω, κρίσιμο ερώτημα στο πλαίσιο της εφαρμογής της αρχής ne bis in idem ήταν η εξέταση της υποθέσεως στην ουσία της από τις αυστριακές αρχές, για να διαπιστωθεί ο αμετάκλητος χαρακτήρας της απαλλακτικής διάταξης της αυστριακής εισαγγελίας. Κατά πάγια νομολογία, επιβεβαιωθείσα και στην εν λόγω απόφαση, η προβλεπόμενη στο εθνικό δίκαιο όλως εξαιρετική συνέχιση της ήδη περατωθείσας διαδικασίας υπό αυστηρές προϋποθέσεις, ιδίως λόγω ύπαρξης νέων πραγματικών περιστατικών ή άλλων αποδεικτικών στοιχείων, δεν αναιρεί τον αμετάκλητο χαρακτήρα της απαλλακτικής διάταξης κατά το άρθρο 54 ΣΕΣΣ (βλ. σκέψεις 29 -31). Η δυνατότητα δε συνέχισης της ήδη περατωθείσας διαδικασίας μέχρι τον χρόνο παραγραφής του αδικήματος επίσης δεν θέτει εν αμφιβόλω τον αμετάκλητο χαρακτήρα της διατάξεως περί περατώσεως της διαδικασίας (σκέψεις 35-38).

Περαιτέρω, στην εν λόγω απόφαση του ΔΕΕ κρίθηκε ότι η διεξαχθείσα στην Αυστρία ανακριτική διαδικασία δεν στερείται προδήλως λεπτομερούς χαρακτήρα, παρά το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος δεν εντοπίστηκε και δεν εξετάστηκε ποτέ. Η τελειωτική κρίση βέβαια εναπόκειται στη σφαιρική εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου (σκέψεις 58-59). Η απόφαση του ΔΕΕ ερείδεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι η ανακριτική διαδικασία διήρκησε πάνω από δύο έτη, η εισαγγελική αρχή είχε πρόσβαση σε τραπεζικούς λογαριασμούς κατόπιν δικαστικής συνδρομής βρετανικών αρχών, και εξετάσε άλλα δύο ύποπτα πρόσωπα. Επίσης εξετάστηκαν ταμειακές ροές, ενώ και οι έρευνες βρετανικών αρχών σε λογαριασμούς σε άλλα κράτη μέλη (Σλοβακία και Κύπρο) δεν οδήγησαν στον προσδιορισμό δημόσιου λειτουργού που δωροδοκήθηκε (σκέψεις 47-48). Κρίσιμη υπήρξε επίσης η σκέψη ότι κατά το αυστριακό δίκαιο η προηγούμενη εξέταση του κατηγορουμένου ως υπόπτου δεν αποτελεί πάντοτε αναγκαίο όρο για την περάτωση της ανακριτικής διαδικασίας (σκέψη 50).

Τέλος, η αμφισβήτηση του λεπτομερούς χαρακτήρα της διεξαχθείσας ανάκρισης στο πρώτο κράτος μέλος από πλευράς των αρχών του δεύτερου επιληφθέντος της υποθέσεως κράτους μέλους πρέπει να αποτελεί εξαίρεση, ενόψει των αρχών της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης μεταξύ των κρατών μελών, της ελευθερίας μετακίνησης εντός του χώρου Σένγκεν αλλά και της δυνατότητας αξιοποίησης του μηχανισμού συνεργασίας των κρατών για την κρίση περί διεξαγωγής λεπτομερούς ανάκρισης κατ' άρθρο 57 ΣΕΣΣ (σκέψεις 52-57). Η εν λόγω εξαιρετική διαπίστωση αποτελεί προϊόν συνολικής στάθμισης, κατά την οποία πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπ' όψιν αν η διάταξη των αρχών του πρώτου κράτους μέλους εκδόθηκε για λόγους αμιγώς δικονομικής φύσεως, δικαστικής σκοπιμότητας, οικονομίας ή πολιτικής (σκέψη 53). Ομοίως δύναται, σύμφωνα με το ΔΕΕ, να λαμβάνεται επίσης υπ' όψιν το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος δεν εξετάστηκε ως ύποπτος, ιδίως σε περιπτώσεις που απέφυγε να παρουσιαστεί ενώπιον των αστυνομικών αρχών (σκέψεις 51, 59).

Αρχή ne bis in idem – Έλεγχος πραγματικών περιστατικών για την κρίση περί ταυτότητας πράξης (idem) – Άρθρο 54 ΣΕΣΣ – Πραγματικά περιστατικά που μνημονεύονται στο σκεπτικό αμετάκλητης απόφασης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εξετάστηκαν στο πλαίσιο ανακριτικής διαδικασίας, αλλά δεν περιελήφθησαν στο κατηγορητήριο – Ταυτότητα πραγματικών περιστατικών – Μη περιορισμός σε πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στο διατακτικό εθνικών διαδικαστικών πράξεων – Μηχανισμός συνεργασίας των κρατών για τη διαπίστωση της ταυτότητας πράξης (άρθρο 57 ΣΕΣΣ) (ΔΕΕ, απόφ. της 12.10.2023, υποθ. C-726/21, INTER CONSULTING)

ΔΕΕ, απόφ. της 12.10.2023, υποθ. C-726/21, INTER CONSULTING

Στην υπόθεση C-726/21 αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος του επαρχιακού δικαστηρίου της Pula (Κροατία) αποτελεί η διαδικασία προσδιορισμού και ελέγχου των πραγματικών περιστατικών κατά την κρίση περί ταυτότητας πράξης (idem). Πρόκειται για μια εκ των προϋποθέσεων για την εφαρμο-

γή της απαγόρευσης άσκησης δεύτερης δίωξης και επιβολής δεύτερης ποινής για την ίδια πράξη σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε κατ' άρθρο 54 ΣΕΣΣ (αρχή ne bis in idem). Το κεντρικό ερώτημα που εξετάσε το ΔΕΕ είναι αν πρέπει κατά την κρίση περί idem να λαμβάνονται υπ' όψιν πραγματικά περιστατικά που μνημονεύονται όχι στο διατακτικό, αλλά στο σκεπτικό αμετάκλητης απόφασεως ή διατάξεως άλλου εθνικού δικαιοδοτικού οργάνου, καθώς και εκείνα που αποτέλεσαν μεν αντικείμενο της ανακριτικής διαδικασίας, χωρίς δε να συμπεριληφθούν στο κατηγορητήριο (σκέψη 40).

Στο πλαίσιο ποινικής δίκης ενώπιον της κροατικής δικαιοσύνης σε βάρος φυσικών και νομικών προσώπων για το αδίκημα της απιστίας στο πλαίσιο εμπορικών συναλλαγών, τέθηκε το ζήτημα της εφαρμογής της αρχής ne bis in idem λόγω ποινικών διαδικασιών που είχαν ήδη περατωθεί ενώπιον της αυστριακής δικαιοσύνης (σκέψεις 11 επ., σκέψεις 16 επ.). Το κροατικό κατηγορητήριο περιελάμβανε πράξεις σχετικές με την αγορά ακινήτων και εταιρικών μεριδίων στην Κροατία κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Δεκεμβρίου 2004 και Ιουνίου 2006, σε τιμές σαφώς υψηλότερες από την πραγματική αξία τους. Η εταιρεία που εκπροσωπούσαν οι κατηγορούμενοι είχε ήδη αγοράσει τα εν λόγω ακίνητα με σκοπό παράνομο περιουσιακό όφελος εις βάρος νομικού προσώπου με το οποίο μία εκ των κατηγορουμένων επίσης συνδεόταν. Το τελευταίο νομικό πρόσωπο εξαγόρασε τελικώς τα ακίνητα και τα επίμαχα εταιρικά μερίδια. Στην εξαγορά αυτή είχαν εμπλακεί και τρίτα φυσικά και νομικά πρόσωπα, κατά τη διενέργεια της σχετικής εκτίμησης για την αγορά των ακινήτων, με βάση την οποία η αξία των ακινήτων ήταν υψηλότερη από την πραγματική.

Το αυστριακό κατηγορητήριο περιελάμβανε επίσης αναφορές στην εξαγορά ακινήτων. Η αυστριακή δικαιοσύνη ωστόσο έλεγξε την πράξη χορήγησης δανείου από αυστριακό τραπεζικό ίδρυμα χωρίς τις απαιτούμενες εγγυήσεις και διατυπώσεις, στην εταιρεία που εξαγόρασε τελικώς τα ακίνητα στην Κροατία. Η χορήγηση του δανείου εξετάστηκε ως πράξη απιστίας μελών του Δ.Σ. του ιδρύματος σε βάρος της αυστριακής τράπεζας. Εξετάστηκαν ομοίως πράξεις ηθικής αυτοουργίας και συνέργειας των φυσικών προ-

σώπων και αιτούντων τα σχετικά δάνεια, στην τραπεζική απιστία. Τα τελευταία πρόσωπα ήταν τα ίδια που κατηγορούνταν στην Κροατία για απιστία λόγω της εξαγοράς των ακινήτων σε τιμή υψηλότερη από την πραγματική. Το εν λόγω δάνειο χορηγήθηκε από την αυστριακή τράπεζα για την απόκτηση των ακινήτων στην Κροατία και εταιρικών μεριδίων σε τιμές υψηλότερες από την αγοραστική αξία τους. Τα περιστατικά που εξετάστηκαν από την αυστριακή δικαιοσύνη (2002 έως Ιούλιο 2005) αφορούσαν εν μέρει χρόνο προγενέστερο από τις πράξεις που αναφέρονταν στο κροατικό κατηγορητήριο (έτη 2004 έως 2006), από τη στιγμή που η χορήγηση του δανείου από την αυστριακή τράπεζα προηγήθηκε της αγοράς ακινήτων και εταιρικών μεριδίων στην Κροατία (σκέψη 25).

Η αυστριακή εισαγγελία (εισαγγελία Klagenfurt), έπειτα από προηγούμενη έρευνα, έπαυσε τη δίωξη σε βάρος των φυσικών προσώπων αιτούμενων των δανείων, ελλείψει επαρκών αποδεικτικών στοιχείων, για πράξεις απιστίας σχετικές με την εξαγορά ακινήτων και εταιρικών μεριδίων σε υψηλότερο σε σχέση με την αγοραστική αξία τους τίμημα. Η αυστριακή δικαιοσύνη κατά τα λοιπά, με αμετάκλητη απόφασή της, απήλλαξε τα πρόσωπα αυτά από την κατηγορία της ηθικής αυτουργίας και της συνέργειας στην απιστία σε βάρος του τραπεζικού ιδρύματος, χωρίς ωστόσο αναφορά στα πραγματικά περιστατικά που εξέτασε η εισαγγελία του Klagenfurt κατά την παύση της ποινική δίωξης για την πράξη της απιστίας λόγω της εξαγοράς ακινήτων και εταιρικών μεριδίων (σκέψεις 24, 69). Γεννήθηκε έτσι το ερώτημα, αν τα πραγματικά αυτά περιστατικά, αν και εξετάστηκαν από την αυστριακή εισαγγελία (Klagenfurt) και ενώ δεν περιελήφθησαν στο κατηγορητήριο, πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν από το αιτούν κροατικό δικαστήριο κατά την εξέταση της ταυτότητας πραγματικών περιστατικών, ήτοι της πράξης (idem).

Σύμφωνα με το ΔΕΕ, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 54 ΣΕΣΣ, η έρευνα των πραγματικών περιστατικών δεν περιορίζεται σε εκείνα που αναφέρονται μόνο στο διατακτικό διαδικαστικών πράξεων που διαβιβάστηκαν από άλλα κράτη μέλη, αλλά υποχρεώνει τα εθνικά δικαστήρια σε ευρύτερο έλεγχο κατά την κρίση περί εφαρμογής της αρχής ne bis in idem. Ως

προς την κρίση περί ταυτότητας πραγματικών περιστατικών υπό την έννοια της υπέρβασης ενός συνόλου συγκεκριμένων περιστάσεων που συνδέονται αρρήκτως μεταξύ τους και είχαν ως αποτέλεσμα την απαλλαγή ή την αμετάκλητη καταδίκη του προσώπου το οποίο αφορούν, το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται να λαμβάνει υπ' όψιν, ως προς την περί idem (ταυτότητας πράξης) κρίση του, και τα πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στο σκεπτικό των εθνικών διαδικαστικών πράξεων, καθώς και κάθε κρίσιμη πληροφορία σχετικά με πραγματικά περιστατικά που εξετάστηκαν στο πλαίσιο προηγούμενης αμετάκλητης διαδικασίας (σκέψεις 53-54, 58, 75, 80, 85). Πρόκειται για ερμηνεία που είναι σύμφωνη τόσο το γράμμα του άρθρου 54 ΣΕΣΣ (σκέψεις 46-47) όσο και με το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων (σκέψη 55). Η εν λόγω διασταλτική ερμηνεία απορρέει επίσης από την υποχρέωση συνεκτίμησης κρίσιμων νομικών πληροφοριών προερχόμενων από άλλα κράτη μέλη σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, αλλά και τον σκοπό της διαδικασίας ανταλλαγής πληροφοριών σε περιπτώσεις ενδεχόμενης ταυτότητας πράξεων κατά τον μηχανισμό συνεργασίας του άρθρου 57 ΣΕΣΣ (σκέψεις 52, 56). Η κρίση περί ταυτότητας πραγματικών περιστατικών που εξετάστηκαν ενώπιον της αυστριακής δικαιοσύνης με τα πραγματικά περιστατικά που αποτελούν αντικείμενο του κροατικού κατηγορητηρίου εναπόκειται, όπως πάντα, στο αιτούν το προδικαστικό ερώτημα δικαστήριο (σκέψη 79).

2. Υπερασπιστικά δικαιώματα

Δικαιώματα ανήλικων κατηγορουμένων – Δικαίωμα αυτεπάγγελτου διορισμού συνηγόρου σε κατηγορούμενο ο οποίος ήταν ανήλικος κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης αλλά ενηλικιώθηκε κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας – Συνέπειες από την παραβίαση των δικονομικών δικαιωμάτων ανήλικων κατηγορουμένων – Οδηγία 2016/800 (ΔΕΕ, απόφ. της 5.9.2024, υπόθ. C-302/22, M.S., J.W., M.P.)

ΔΕΕ, απόφ. της 5.9.2024, υπόθ. C-302/22, M.S., J.W., M.P.

Ο Μ.Σ. είχε κληθεί να παράσχει ως ύποπτος εξηγήσεις για παράνομη είσοδο σε εγκαταλελειμμένο συγκρότημα παραθεριστικών κατοικιών. Ο αστυνομικός υπάλληλος που τον εξέτασε γνώριζε ότι κατά την ημερομηνία εκείνη ο Μ.Σ. δεν είχε ακόμη συμπληρώσει την ηλικία των 18 ετών. Οι γονείς του δεν ενημερώθηκαν προηγουμένως για την εξέταση αυτή, ενώ στην κλήση δεν αναγραφόταν ότι ο Μ.Σ. μπορούσε να διορίσει συνήγορο. Ο Μ.Σ. μετέβη στο αστυνομικό τμήμα με τη μητέρα του, στην οποία, παρά το αίτημά της, δεν επιτράπηκε να παραστεί στην εξέταση για τον λόγο ότι, κατά τους αστυνομικούς, αυτός ευθυνόταν για τις επιδιδικές πράξεις ως ενήλικος. Επιπλέον, στη μητέρα δεν παρασχέθηκε καμία πληροφορία σχετικά με την εξέλιξη της έρευνας, ενώ ούτε ο Μ.Σ. ενημερώθηκε για το δικαίωμά του να λάβει γνώση της δικογραφίας πριν από την αποστολή του κατηγορητηρίου στο ποινικό δικαστήριο.

Κατά την πρώτη αυτή εξέταση, ο Μ.Σ. παραδέχθηκε ότι τέλεσε τις επιδιδικές πράξεις και εξέθεσε λεπτομερώς την εξέλιξη των γεγονότων, προβαίνοντας σε δηλώσεις ικανές να τον ενοχοποιήσουν. Κατόπιν των εν λόγω δηλώσεων, το εις βάρος του κατηγορητήριο τροποποιήθηκε, δεδομένου ότι, αντί να διωχθεί για μία μεμονωμένη παράνομη είσοδο στο επίμαχο συγκρότημα παραθεριστικών κατοικιών, διώχθηκε για κατ' εξακολούθηση παράνομη είσοδο σε αυτό. Η πράξη απαγγελίας κατηγοριών αναγνώστηκε ενώπιον του Μ.Σ. και στη συνέχεια του εγχειρίστηκε. Του εγχειρίστηκε επίσης το έγγραφο γενικών πληροφοριών για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του υπόπτου στις ποινικές διαδικασίες, το οποίο όμως δεν περιείχε ειδική αναφορά στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ανηλίκων. Μεταξύ των πληροφοριών που παρασχέθηκαν περιλαμβάνονταν πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα του υπόπτου να παρέχει εξηγήσεις ή να σιωπά, ή ακόμη και να αρνείται να απαντήσει σε ερωτήσεις χωρίς να απαιτείται να αιτιολογήσει την άρνηση αυτή, το δικαίωμα να επικουρείται από συνήγορο της επιλογής του και το δικαίωμα να ζητήσει τον αυτεπάγγελτο διορισμό συνηγόρου σε περίπτωση που δεν έχει τα οικονομικά μέσα για να επιλέξει συνήγορο, το δικαίωμα να παρίσταται με τον συνήγορό του κατά τη διάρκεια της εξέτασης, υπό την

επιφύλαξη ότι η απουσία του συνηγόρου δεν κωλύει την εξέταση. Λόγω της έκτασης και της πολυπλοκότητας του εγγράφου αυτού, ο Μ.Σ. δεν έλαβε γνώση του περιεχομένου του. Υπέγραψε όμως τη βεβαίωση παραλαβής του. Ο Μ.Σ. ενημερώθηκε επίσης για το δικαίωμά του να ζητήσει να του γνωστοποιηθούν προφορικά οι απαγγελθείσες εις βάρος του κατηγορίες, καθώς και γραπτή αιτιολογία της πράξης απαγγελίας κατηγοριών, η οποία θα επιδιδόταν στον ίδιο ή στον δικηγόρο του εντός δεκατεσσάρων ημερών. Δεν παραιτήθηκε από το δικαίωμα αυτό, ούτε υπέβαλε τέτοια αιτήματα. Ούτε ο Μ.Σ. ούτε οι γονείς του διόρισαν συνήγορο για την υπεράσπισή του. Επιπλέον, ο Μ.Σ. δεν έτυχε της συνδρομής αυτεπαγγέλτως διορισμένου συνηγόρου.

Ο Μ.Σ. εξετάστηκε και δεύτερη φορά. Βάσει των πληροφοριών που παρέσχε ο Μ.Σ. κατά τη διάρκεια των εξετάσεών του, οι αστυνομικοί υπάλληλοι εντόπισαν και άλλα πρόσωπα για τα οποία υπήρχαν υπόνοιες παράνομης εισόδου μαζί του στο επίμαχο συγκρότημα παραθεριστικών κατοικιών, μεταξύ των οποίων και οι λοιποί ανήλικοι ύποπτοι, J.W. και M.P. Οι δύο αυτοί ανήλικοι κλήθηκαν στο αστυνομικό τμήμα της Ustka για να εξεταστούν ως ύποπτοι. Ούτε οι γονείς του J.W. ούτε οι γονείς του M.P. ενημερώθηκαν για την εξέταση αυτή, μολονότι ο επιφορτισμένος με αυτήν αστυνομικός υπάλληλος γνώριζε ότι οι δύο ύποπτοι ήταν κάτω των 18 ετών. Η εξέτασή τους ήταν όμοια με εκείνη του Μ.Σ. Και οι τρεις ανήλικοι παραπέμφθηκαν σε δίκη. Δεδομένου ότι δεν είχαν συνήγορο, το δικαστήριο διόρισε αυτεπαγγέλτως συνήγορο για κάθε έναν από αυτούς. Κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία οι συνήγοροί τους ζήτησαν να μην ληφθούν υπ' όψιν οι προδικαστικές απολογίες των τριών ανηλίκων, καθώς αυτές είχαν ληφθεί κατά παράβαση των δικονομικών τους δικαιωμάτων, και ιδίως κατά παράβαση του δικαιώματός τους παράστασης με συνήγορο, η οποία -κατά την άποψή τους ήταν υποχρεωτική. Τα αιτήματα έγιναν δεκτά και τα αποδεικτικά αυτά μέσα αποσύρθηκαν από τη δικογραφία. Τέλος, κατά τη διάρκεια της επ' ακροατηρίω διαδικασίας, ένας εκ των τριών ανηλίκων κατηγορουμένων ενηλικιώθηκε με αποτέλεσμα να μην υφίσταται πλέον υποχρέωση αυτεπάγγελτου δι-

ορισμού συνηγόρου υπεράσπισης. Ωστόσο, κατόπιν αιτήματος του συνηγόρου του κατηγορουμένου, το δικαστήριο διατήρησε τον αυτεπαγγέλτως διορισθέντα συνήγορό του, λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι πάντως κατά τον χρόνο τέλεσης των πράξεων ο κατηγορούμενος ήταν ανήλικος.

Με βάση τα ως άνω πραγματικά περιστατικά, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τις συνέπειες που θα πρέπει να έχει η παραβίαση των κανόνων που θεσπίζει η Οδηγία 2016/800 σχετικά με τις οικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Συγκεκριμένα, διερωτάται το αιτούν δικαστήριο ποια είναι τα (κατ' άρθρον 19 Οδηγίας 2016/800) αποτελεσματικά μέσα προστασίας σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων τους.

Το ΔΕΕ έκρινε κατ' αρχάς ότι, προκειμένου περί ανήλικων κατηγορουμένων ή υπόπτων, το άρθρο 6 της Οδηγίας 2016/800 επιβάλλει στα κράτη μέλη να διατηρούν ρυθμίσεις οι οποίες καθιστούν υποχρεωτική την παρουσία συνηγόρου, διοριζομένου εφόσον απαιτείται αυτεπαγγέλτως, ενώ θα πρέπει επίσης να απαγορεύεται οποιαδήποτε εξέταση των ανήλικων κατηγορουμένων ή υπόπτων χωρίς την παρουσία συνηγόρου. Επίσης, εθνική ρύθμιση κατά την οποία το δικαίωμα συνδρομής αυτεπαγγέλτως διορισθέντος συνηγόρου παύει αυτοδικαίως σε περίπτωση ενηλικίωσης του κατηγορουμένου κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, χωρίς να επιτρέπεται στο δικαστήριο να εκτιμήσει την αναγκαιότητα συνέχισης της υπεράσπισης, αντίκειται στο άρθρο 2 της Οδηγίας (σκέψη. 122-136).

Επιπλέον, από το άρθρο 4 παρ. 1 της Οδηγίας 2016/800 απορρέει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να καθιστούν υποχρεωτική την ενημέρωση σε απλή και κατανοητή γλώσσα τόσο των υπόπτων ή κατηγορουμένων παιδιών όσο και των ασκούντων τη γονική μέριμνα σχετικά με τα δικαιώματά τους (σκέψη. 137-158). Τέλος, ως προς τις συνέπειες από την παραβίαση των ως άνω κανόνων και δικαιωμάτων, το ΔΕΕ έκρινε ότι στο παρόν στάδιο εξέλιξης του δικαίου της Ένωσης, εναπόκειται, κατ' αρχήν, αποκλειστικά στο εθνικό δίκαιο να καθορίσει τους κανόνες σχετικά με το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων που

έχουν αποκτηθεί κατά προσβολή των δικαιωμάτων που παρέχει η Οδηγία 2016/800. Θα πρέπει, όμως, ο δικαστής να είναι σε θέση αφενός να ελέγξει αν τα δικαιώματα αυτά έγιναν σεβαστά και αφετέρου να αποφασίσει σχετικά με τις συνέπειες που απορρέουν από την προσβολή του δικαιώματος, ιδίως όσον αφορά την ισχύ των αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν υπό τις συνθήκες αυτές.

Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη – Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 – Δυνατότητα του κατηγορουμένου να συμμετάσχει στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης μέσω τηλεδιάσκεψης (ΔΕΕ, απόφ. της 4.7.2024, υπόθ. C-760/22, FP κ.ά. [Procès par visioconférence])

ΔΕΕ, απόφ. της 4.7.2024, υπόθ. C-760/22, FP κ.ά. (Procès par visioconférence)

Στην υπόθεση C-760/22 το ΔΕΕ ασχολήθηκε με το ερώτημα αν βάσει του άρθρου 8 παρ. 1 της Οδηγίας 2016/343, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, αποκλείεται η δυνατότητα να συμμετάσχει ο κατηγορούμενος στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης μέσω τηλεδιάσκεψης, εφόσον υποβάλει σχετικό αίτημα.

Με την Οδηγία 2016/343 δεν επιδιώκεται η εξαντλητική εναρμόνιση της ποινικής διαδικασίας στα κράτη μέλη, αλλά η θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων σχετικά με ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας και σχετικά με το δικαίωμα παράστασης των κατηγορουμένων στη δίκη, τα οποία πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του άρθρου 6 ΕΣΔΑ και των αντίστοιχων αυτού άρθρων 47 εδ. β', γ' και 48 ΧΘ-ΔΕΕ (σκέψεις 24, 27). Στο άρθρο 8 παρ. 1 της Οδηγίας 2016/343 κατοχυρώνεται το δικαίωμα –και όχι η υποχρέωση– του κατηγορουμένου να παρίσταται αυτοπροσώπως στη δίκη εις βάρος του (σκέψη 26). Η εξασφάλιση της δυνατότητας στον κατηγορούμενο να συμμετέχει στην ακροαματική διαδικασία της εις βάρος του δίκης μέσω τηλεδιάσκεψης, κατόπιν σχετικού αιτήματός του επαφίεται στην εθνική νομοθεσία των κρατών μελών (σκέψη 28). Όταν επιτρέπεται δε στον κατηγορούμενο να ασκήσει το δικαίωμα παρά-

στασης στη δίκη εξ αποστάσεως, οι σχετικές διατάξεις πρέπει να μην αντίκεινται στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ και να εναρμονίζονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ (σκέψεις 30-31).

Δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας – Οδηγία 2013/48/ΕΕ – Παραίτηση από παρουσία ή συνδρομή δικηγόρου – Παραδεκτό αποδεικτικών μέσων – Γραπτή παραίτηση υπόπτου ο οποίος είναι αναλφάβητος από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο – Μη εξήγηση των πιθανών συνεπειών της παραίτησης από το εν λόγω δικαίωμα (ΔΕΕ, απόφ. της 14.5.2024, υπόθ. C-15/24, PPU [Stachev])

ΔΕΕ, απόφ. της 14.5.2024, υπόθ. C-15/24, PPU [Stachev]

Βούλγαρος υπήκοος συνελήφθη για συμμετοχή σε δύο ληστείες. Κατά τη σύλληψή του, υπέγραψε γραπτή παραίτηση από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, παρά το γεγονός ότι ήταν αναλφάβητος και δεν είχε ενημερωθεί για τις συνέπειες ενδεχόμενης παραίτησης. Ακολούθως, διενεργήθηκαν ανακριτικές πράξεις (όπως αναπαράσταση του εγκλήματος, εξέταση κατηγορουμένου, κατ' οίκον και σωματική έρευνα κ.λπ.), χωρίς την παρουσία δικηγόρου.

Το ΔΕΕ, αποσαφηνίζοντας, μεταξύ άλλων, το περιεχόμενο του άρθρου 9 παρ. 1 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ (σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας), διευκρίνισε ότι προβλέπονται δύο προϋποθέσεις για την παραίτηση από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών: αφενός μεν ο ύποπτος ή κατηγορούμενος να έχει ενημερωθεί (είτε γραπτώς είτε προφορικώς) σχετικά με το περιεχόμενο του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο και τις ενδεχόμενες συνέπειες της παραίτησης από το δικαίωμα αυτό, κατά τρόπο σαφή και σε γλώσσα απλή και κατανοητή· αφετέρου δε η παραίτηση να δίνεται ελεύθερα και χωρίς να αφήνονται περιθώρια αμφιβολίας (σκέψεις 55-56). Επιπλέον, όπως συνάγεται από την αιτιολογική σκέψη 39 αλλά και από το άρθρο 13 της εν λόγω Οδηγίας, κατά την παροχή της ενημέρωσης πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν οι ειδικές συνθήκες

των οικείων υπόπτων ή κατηγορουμένων, όπως λ.χ. η ηλικία τους, η ψυχική και σωματική κατάστασή τους, ιδίως αν πρόκειται για ευάλωτα άτομα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι η τυχόν παραίτηση πραγματοποιήθηκε με πλήρη γνώση όλων των δεδομένων (σκέψη 57). Έτσι, ο αναλφαβητισμός καθιστά έναν ύποπτο ή κατηγορούμενο ευάλωτο άτομο κατά την έννοια του άρθρου 13 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ (σκέψη 60), χωρίς ωστόσο τούτο να σημαίνει ότι ένα αναλφάβητο άτομο δεν μπορεί εγκύρως να δηλώσει παραίτηση από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο (σκέψη 61). Κατέληξε, επομένως, το ΔΕΕ ότι η δήλωση υπόπτου, ο οποίος είναι αναλφάβητος, περί παραίτησής του από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο δεν μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με τις απαιτήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 9 παρ. 1 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, όταν ο ύποπτος δεν έχει ενημερωθεί, κατά τρόπο που να λαμβάνει δεόντως υπ' όψιν την ιδιαίτερη κατάστασή του, για τις ενδεχόμενες συνέπειες της εν λόγω παραίτησης και όταν η παραίτηση δεν έχει καταγραφεί σύμφωνα με το εθνικό δικονομικό δίκαιο κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η τήρηση των ως άνω απαιτήσεων (σκέψη 70).

Περαιτέρω, το ΔΕΕ έκρινε ότι σε περίπτωση κατά την οποία ένα ευάλωτο πρόσωπο παραιτείται από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, το πρόσωπο αυτό πρέπει να ενημερώνεται για τη δυνατότητα ανάκλησης της παραίτησης πριν από τη διενέργεια οποιασδήποτε περαιτέρω πράξης έρευνας, κατά τη διάρκεια της οποίας η απουσία δικηγόρου μπορεί, λαμβανομένων υπ' όψιν της βαρύτητας και της σημασίας της συγκεκριμένης πράξης, να βλάψει ιδιαίτερος τα συμφέροντα και τα δικαιώματα του εν λόγω προσώπου (σκέψη 80).

Τέλος, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η ανάγκη μη συνεκτίμησης πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση των επιταγών του δικαίου της ΕΕ πρέπει να αξιολογείται υπό το πρίσμα –μεταξύ άλλων– του κινδύνου που συνεπάγεται το παραδεκτό τέτοιων στοιχείων για τον σεβασμό του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (σκέψη 88). Θα πρέπει, επομένως, και το δικαστήριο που καλείται να εξετάσει κατά πόσον η επιβολή ενός μέτρου δικονομικού καταναγκασμού είναι πρόσφορη, και όχι να κρίνει

επί της ενοχής ή της αθωότητας του κατηγορουμένου, να μπορεί να εκτιμήσει αν τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία συνελέγησαν κατά παράβαση επιταγών της ενωσιακής νομοθεσίας (σκέψεις 92-94).

Τούτο, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται αυτομάτως να μη συνεκτιμήσει τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία στο σύνολό τους (σκέψη 95). Αντιθέτως, θα πρέπει να κριθεί, αν παρά τις τυχόν πλημμέλειες, η ποινική διαδικασία στο σύνολό της μπορεί να θεωρηθεί δίκαιη, λαμβάνοντας υπ' όψιν διάφορους παράγοντες, όπως λ.χ. αν οι καταθέσεις που λήφθηκαν χωρίς παρουσία δικηγόρου αποτελούν αναπόσπαστο ή σημαντικό μέρος των επιβαρυντικών στοιχείων (σκέψη 97). Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να αποκλείονται από την ποινική διαδικασία αποδεικτικά στοιχεία για τα οποία ένας διάδικος δεν είναι σε θέση να υποβάλει παρατηρήσεις με αποτελεσματικό τρόπο (σκέψη 98).

3. Ανακριτικές πράξεις - Προσωπικά δεδομένα

Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα – Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 – Αποθήκευση δεδομένων για χρονικό διάστημα αναγκαίο για την πρόληψη, διερεύνηση και δίωξη ποινικών αδικημάτων – Βιομετρικά και γενετικά δεδομένα – Χορήγηση του ευεργετήματος της αποκατάστασης μετά την καταδίκη και έκτιση της ποινής – Εθνική νομοθεσία περί αποθήκευσης σε αστυνομικό μητρώο δεδομένων καταδικασθέντων μέχρι τον θάνατο τους, σε περιπτώσεις εκ προθέσεως αδικημάτων, αυτεπαγγέλτως διωκόμενων, χωρίς δικαίωμα διαγραφής και περιορισμού της επεξεργασίας τους – Αντίθεση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2016/680 και ιδίως τις αρχές ελαχιστοποίησης και αναγκαιότητας των δεδομένων (ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφ. της 30.1.2024, υπόθ. C-118/22, Direktor na Glavna direktsia "Natsionalna politisia" pri MVR – Sofia)

ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφ. της 30.1.2024, υπόθ. C-118/22, Direktor na Glavna direktsia "Natsionalna politisia" pri MVR - Sofia

Στην υπόθεση C-118/22, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ εξέτασε προδικαστικό ερώτημα του

Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου της Βουλγαρίας, σχετικά με τη συμβατότητα της εθνικής νομοθεσίας περί εγγραφής σε αστυνομικό μητρώο προσώπων που διώκονται και καταδικάζονται για εκ προθέσεως αδικήματα με τις διατάξεις της ενωσιακής Οδηγίας 2016/680 για την προστασία προσωπικών δεδομένων. Σύμφωνα με την εν λόγω νομοθεσία, η εγγραφή αφορούσε πράξεις που διώκονται αυτεπαγγέλτως, και διαρκούσε μέχρι τον θάνατο των καταδικασθέντων προσώπων. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η εγγραφή είχε λάβει χώρα στο πλαίσιο ανακριτικής διαδικασίας για ψευδομαρτυρία. Μετά την καταδίκη και την έκτιση της ποινής του θιγόμενου από την αποθήκευση προσωπικών δεδομένων προσώπου, και αφού του χορηγήθηκε το ευεργέτημα της αποκατάστασης, οι βουλγαρικές αρχές απέρριψαν το στηριζόμενο στην αποκατάσταση αυτή αίτημα διαγραφής του από το αστυνομικό μητρώο, επικαλούμενες απουσία σχετικής πρόβλεψης στο βουλγαρικό δίκαιο (σκέψεις 21-24). Στο αστυνομικό μητρώο ήταν αποθηκευμένα μεταξύ άλλων τα δακτυλικά αποτυπώματά του, η φωτογραφία του, καθώς και δείγμα για την κατάρτιση προφίλ DNA (σκέψεις 20, 56)· επρόκειτο δηλαδή και για βιομετρικά και γενετικά δεδομένα. Η επεξεργασία των τελευταίων δεδομένων συνεπάγεται κατά τη νομολογία του ΔΕΕ σοβαρούς περιορισμούς στα θεμελιώδη δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ατόμου (σκέψη 47). Σκοπός δε της αποθήκευσης κατά το εθνικό δίκαιο είναι η πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη ποινικών αδικημάτων, ή η εκτέλεση ποινικών κυρώσεων, χωρίς ωστόσο κατά το βουλγαρικό δίκαιο να αναγνωρίζεται στα θιγόμενα πρόσωπα το δικαίωμα διαγραφής ή περιορισμού της επεξεργασίας των δεδομένων τους (σκέψη 37).

Το ΔΕΕ έκρινε τη σχετική πρόβλεψη της εθνικής νομοθεσίας αντίθετη με το άρθρο 4 παρ. 1 στοιχ. γ' (αρχή ελαχιστοποίησης των δεδομένων) και ε' (αρχή αναγκαιότητας της διατήρησης των δεδομένων) της Οδηγίας 2016/680, όπως ερμηνεύονται σε συνδυασμό με τα άρθρα 5 (προθεσμίες αποθήκευσης και επανεξέτασης) και 10 (επεξεργασία ειδικών κατηγοριών), το άρθρο 13 παρ. 3 στοιχ. β' (εξαίρεσεις ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων) και το άρθρο 16 παρ. 2 και 3 (δικαιώματα διαγραφής δεδομένων και περιορι-

σμού της επεξεργασίας) της ίδιας Οδηγίας, αλλά και υπό το φως των άρθρων 7 (σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) και 8 (προστασία προσωπικών δεδομένων) του ΧΘΔΕΕ (σκέψη 72).

Η κρίση του ΔΕΕ στηρίχθηκε, πρώτον, στις προβλέψεις τις Οδηγίας 2016/680 περί αποθήκευσης δεδομένων μόνο για χρονικό διάστημα που είναι αναγκαίο για την πρόληψη, διερεύνηση και δίωξη ποινικών αδικημάτων (βλ. ιδίως σκέψεις 51-55). Κατά δεύτερον, η αποθήκευση στην προκειμένη περίπτωση στηρίζεται σε κριτήριο με ιδιαίτερο γενικό χαρακτήρα («εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα»), μη διακρίνον τη φύση και τη σοβαρότητα αδικημάτων. Όπως προκύπτει από την εθνική νομοθεσία, δεν λαμβάνεται επίσης υπ' όψιν η ανάγκη προσωποποίησης και σύνδεσης του κινδύνου εμπλοκής στη διάπραξη περαιτέρω αδικημάτων με το εκάστοτε καταδικασθέν πρόσωπο. Κατά τούτο, μια τέτοια αποθήκευση αντίκειται στην αρχή ελαχιστοποίησης των δεδομένων (άρθρο 4 παρ. 1 στοιχ. γ' της Οδηγίας 2016/680), υπερβαίνοντας το αναγκαίο χρονικό διάστημα για την επίτευξη των σκοπών της επεξεργασίας των δεδομένων (σκέψεις 58-60, 67). Περαιτέρω, η διαγραφή των δεδομένων το πρώτον με την επέλευση του θανάτου του καταδικασθέντος εφαρμόζεται γενικώς και αδιακρίτως, δίχως το χρονικό γεγονός αυτό να συνιστά κατάλληλη προθεσμία για τη διαγραφή δεδομένων κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 5 της Οδηγίας 2016/680 (σκέψεις 69-70). Η αποκατάσταση δε του καταδικασθέντος, μπορεί αντιθέτως να συνιστά ένδειξη μείωσης του κινδύνου εμπλοκής σε αξιόποινες πράξεις και άρα να οδηγεί σε μείωση του αναγκαίου χρονικού διαστήματος αποθήκευσης των δεδομένων (σκέψη 61).

Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών – Απόρρητο των επικοινωνιών – Αίτηση αρμόδιας εθνικής αρχής για πρόσβαση σε δεδομένα τηλεφωνικών επικοινωνιών για τη δίωξη αδικημάτων διακεκριμένης κλοπής – Ορισμός της έννοιας του “σοβαρού αδικήματος”– Αρχή της αναλογικότητας – Έκταση του προηγούμενου δικαστικού ελέγχου επί των αιτημάτων πρόσβασης σε δεδομένα που διατη-

ρούν οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (ΔΕΕ, Τμήμα Μείζονος Σύνθεσης, απόφ. της 30.4.2024, υπόθ. C-178/22, Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bolzano)

ΔΕΕ, Τμήμα Μείζονος Σύνθεσης, απόφ. της 30.4.2024, υπόθ. C-178/22, Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bolzano

Μετά από την υποβολή εγκλήσεων για την κλοπή δύο κινητών τηλεφώνων, η αρμόδια εθνική εισαγγελική αρχή (εισαγγελία πρωτοδικών του Bolzano) της Ιταλίας άσκησε ποινικές διώξεις κατά αγνώστων για το αδίκημα της διακεκριμένης κλοπής. Ακολούθως, η εισαγγελική αρχή ζήτησε –δυνάμει του άρθρου 132 παρ. 3 του ΝΔ 196/2003– από τον αρμόδιο για την προκαταρκτική έρευνα δικαστή άδεια προκειμένου να λάβει τα αρχεία τηλεφωνικών κλήσεων των κλαπέντων τηλεφώνων από το σύνολο των εταιρειών τηλεπικοινωνιών (συνδρομητές, κωδικούς IMEI των συσκευών από και προς τις οποίες πραγματοποιούνταν οι κλήσεις, μετάβαση και άφιξη σε τοποθεσίες, χρόνος πραγματοποίησης και διάρκεια των κλήσεων και των συνδέσεων, αναφορά των κυψελών ή/και των αναμεταδοτών, συνδρομητές και IMEI συσκευών από και προς τις οποίες εστάλησαν SMS ή MMS).

Ωστόσο, κατά την εξέταση του εν λόγω αιτήματος ο αρμόδιος Ιταλός δικαστής αμφέβαλε για τη συμβατότητα του άρθρου 132 παρ. 3 του ΝΔ 196/2003 με το άρθρο 15 παρ. 1 της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, όπως ερμηνεύτηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση της 2.3.2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες) (C-746/18, EU:C:2021:152). Σύμφωνα με αυτήν, εθνικές διατάξεις που επιτρέπουν την πρόσβαση δημοσίων αρχών σε αρχεία τηλεφωνικών κλήσεων, στα οποία περιλαμβάνεται ένα σύνολο δεδομένων κίνησης ή δεδομένων θέσης από τα οποία μπορούν να συναχθούν ακριβή συμπεράσματα σχετικά με την ιδιωτική ζωή του οικείου χρήστη, δεν μπορούν να δικαιολογηθούν παρά μόνον εάν αποσκοπούν στη δίωξη σοβαρών αδικημάτων, όπως οι σοβαρές απειλές για τη δημόσια ασφάλεια, η οποία νοείται ως ασφάλεια του κράτους, και άλλων μορφών βαριάς εγκληματικότητας (σκέψη 19).

Με βάση την ως άνω απόφαση του ΔΕΕ, ο Ιταλός νομοθέτης τροποποίησε το άρθρο 132 παρ. 3 του ΝΔ 196/2003, προκειμένου να τυποποιήσει ως σοβαρά αδικήματα, ως προς τα οποία μπορούν να ληφθούν αρχεία τηλεφωνικών κλήσεων, τα αδικήματα που τιμωρούνται από τον νόμο με στερητική της ελευθερίας ποινή μέγιστης διάρκειας «τουλάχιστον τριών ετών».

Τέθηκε, ωστόσο, το ζήτημα αν το όριο της απειλούμενης στέρησης της ελευθερίας «τουλάχιστον τριών ετών» για την κοινοποίηση στις δημόσιες αρχές αρχείων τηλεφωνικών κλήσεων είναι συμβατό με την αρχή της αναλογικότητας κατά το άρθρο 52 παρ. 1 του ΧΘΔΕΕ, καθότι η κοινοποίηση αυτή είναι επιτρεπτή ακόμη και για αδικήματα ήσσονος κοινωνικής απαξίας, όπως λ.χ. η κλοπή πράγματος ευτελούς αξίας (σκέψη 22), υπό την (πρόσθετη) προϋπόθεση ότι –σύμφωνα με την επίμαχη διάταξη– υπάρχουν «επαρκείς ενδείξεις για την τέλεση του αδικήματος» και τα ζητούμενα στοιχεία είναι «κρίσιμα για τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών», με αποτέλεσμα τα ιταλικά δικαστήρια να έχουν πολύ περιορισμένο περιθώριο να αρνηθούν τη χορήγηση σχετικής άδειας.

Το ΔΕΕ, λαμβάνοντας υπ' όψιν προηγούμενη νομολογία του (βλ. σκέψη 36), έκρινε ότι οι επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα που προκαλούνται από την πρόσβαση στα επίμαχα δεδομένα θέσης και κίνησης, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, μπορούν να δικαιολογηθούν μόνον από τους σκοπούς της καταπολέμησης της βαριάς εγκληματικότητας ή της πρόληψης σοβαρών απειλών για τη δημόσια ασφάλεια (σκέψη 42) και εφόσον η πρόσβαση αφορά τα δεδομένα προσώπων για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι εμπλέκονται σε σοβαρό αδίκημα (σκέψη 43).

Περαιτέρω, το ΔΕΕ κατέληξε ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να ορίσουν την έννοια του “σοβαρού αδικήματος”, με τρόπο, ωστόσο, που συνάδει με τις απαιτήσεις του άρθρου 15 παρ. 1 της Οδηγίας 2002/58 και υπό το πρίσμα των άρθρων 7 (σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής), 8 (προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα), 11 (ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης) και 52 παρ. 1 (αρχή αναλογικότητας) του ΧΘΔΕΕ (σκέψη 47).

Επομένως, το ΔΕΕ κατέληξε ότι είναι συμβατή με το ενωσιακό δίκαιο η παροχή πρόσβασης σε σύνολο δεδομένων κίνησης ή θέσης που διατηρούνται από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στο πλαίσιο ποινικής έρευνας, όταν αυτή ζητείται για τη διερεύνηση αδικημάτων τα οποία τιμωρούνται, κατά το εθνικό δίκαιο, με στερητική της ελευθερίας ποινή μέγιστης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών, υπό την προϋπόθεση ότι υφίστανται επαρκείς ενδείξεις για την τέλεση των εν λόγω αδικημάτων και ότι τα οικεία δεδομένα είναι κρίσιμα για τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών, υπό τον όρο όμως ότι ο δικαστής έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί την πρόσβαση εάν αυτή ζητείται στο πλαίσιο έρευνας σχετικά με αδίκημα μη προδήλως σοβαρό, λαμβανομένων υπ' όψιν των κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν στο οικείο κράτος μέλος (σκέψη 63).

Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας σε ποινικές υποθέσεις – Λήψη αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης – Προϋποθέσεις έκδοσης – Κρυπτογραφημένη υπηρεσία τηλεπικοινωνιών – EncroChat – Αναγκαιότητα δικαστικής απόφασης – Χρήση αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση του δικαίου της Ένωσης (ΔΕΕ, Τμήμα Μείζονος Σύνθεσης, απόφ. της 30.4.2024, υπόθ. C-607/22, Μ.Ν.)

ΔΕΕ, Τμήμα Μείζονος Σύνθεσης, απόφ. της 30.4.2024, υπόθ. C-607/22, Μ.Ν.

Στο πλαίσιο έρευνας που διεξήγαγαν οι γαλλικές αρχές προέκυψε ότι οι κατηγορούμενοι χρησιμοποιούσαν για τη διάπραξη αδικημάτων που σχετίζονται κυρίως με τη διακίνηση ναρκωτικών κρυπτογραφημένα κινητά τηλέφωνα που λειτουργούσαν με άδεια χρήσης υπηρεσίας με την επωνυμία «EncroChat», η οποία καθιστούσε δυνατή τη διατεματικά κρυπτογραφημένη επικοινωνία μέσω διακομιστή εγκατεστημένου στη Γαλλία. Η γαλλική αστυνομία εξασφάλισε, κατόπιν δικαστικής άδειας, πρόσβαση σε δεδομένα από αυτόν τον διακομιστή το 2018 και το 2019. Χάρη στα δεδομένα αυτά, κατέστη δυνατή η ανάπτυξη λογισμικού που λειτουργεί ως «δούρειος ίππος». Το λογισμικό αυτό εγκαταστάθηκε την άνοιξη του έτους

2020 στον εν λόγω διακομιστή, με την έγκριση του πλημμελειοδικείου της Λιλ, και από εκεί στις τερματικές συσκευές χιλιάδων χρηστών παγκοσμίως μέσω προσομοιωμένης ενημέρωσης λογισμικού.

Το ίδιο έτος, κατόπιν σχετικής ενημέρωσης που έλαβε στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης της EUROJUST, η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δίωξης του εγκλήματος της Γερμανίας (ΒΚΑ) ξεκίνησε έρευνα σε βάρος απροσδιόριστου αριθμού χρηστών της υπηρεσίας EncroChat για εικαζόμενη οργανωμένη διακίνηση σημαντικών ποσοτήτων ναρκωτικών και σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, διευκρινίζοντας ότι η χρήση της υπηρεσίας EncroChat δημιουργούσε αυτή καθ' εαυτή υπόνοιες για τη διάπραξη σοβαρών αδικημάτων.

Ακολούθως, η γενική εισαγγελία της Φρανκφούρτης ζήτησε από τις γαλλικές αρχές μέσω Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας (εφεξής ΕΕΕ) άδεια για την άνευ περιορισμών χρήση των δεδομένων από την υπηρεσία EncroChat σε ποινικές διαδικασίες. Το αίτημα αυτό εγκρίθηκε από το Πλημμελειοδικείο της Λιλ, όσον αφορά τους Γερμανούς χρήστες των δεδομένων. Στη συνέχεια η γενική εισαγγελία της Φρανκφούρτης διαχώρισε τη διαδικασία και ανέθεσε τις διαδικασίες έρευνας στις κατά τόπους εισαγγελίες.

Το ΔΕΕ προχώρησε στην ερμηνεία σειράς διατάξεων της Οδηγίας 2014/41 περί της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας σε ποινικές υποθέσεις, καταλήγοντας στα εξής συμπεράσματα:

Διευκρίνισε αρχικά ότι ΕΕΕ μπορεί να εκδοθεί σε δύο περιπτώσεις: μπορεί να αποσκοπεί, αφενός, στην εκτέλεση ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων σε άλλο κράτος μέλος για τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων ή, αφετέρου, στη λήψη αποδεικτικών στοιχείων ευρισκομένων ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης (εν προκειμένω της Γαλλίας), δηλαδή στη διαβίβαση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων στις αρμόδιες αρχές του κράτους έκδοσης.

ΕΕΕ που αποσκοπεί στη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης δεν πρέπει κατ' ανάγκη να εκδίδεται από δικαστήριο, σε περίπτωση που, σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους έκδοσης, στο πλαίσιο αμιγώς εσωτερικής διαδικασίας του κράτους

αυτού, η αρχική συλλογή των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων έπρεπε να είχε διαταχθεί από δικαστήριο, αλλά η διαβίβαση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να διαταχθεί από εισαγγελέα (σκέψη 77).

Περαιτέρω, η έκδοση ΕΕΕ εξαρτάται από την πλήρωση δύο σωρευτικών προϋποθέσεων, η συνδρομή των οποίων διαπιστώνεται από την αρχή έκδοσης. Αφενός μεν, δυνάμει του άρθρου 6 παρ. 1 στοιχ. α' της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, η εν λόγω αρχή πρέπει να διασφαλίζει ότι η έκδοση της ΕΕΕ είναι απαραίτητη και αναλογική για τους σκοπούς διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας επιτρέπεται να εκδοθεί ΕΕΕ κατά το άρθρο 4 της Οδηγίας, λαμβανομένων υπ' όψιν των δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Αφετέρου δε, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 στοιχ. β' της Οδηγίας, η εν λόγω αρχή πρέπει να εξακριβώσει ότι το ερευνητικό μέτρο ή τα ερευνητικά μέτρα που προβλέπονται στην ΕΕΕ θα μπορούσαν να είχαν διαταχθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση (σκέψη 87).

Η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα της έκδοσης τέτοιας εντολής πρέπει να αξιολογείται υπό το πρίσμα του εθνικού δικαίου, ιδίως όταν η ΕΕΕ εκδίδεται στο πλαίσιο «ποινικής διαδικασίας που κινείται από δικαστική αρχή ή μπορεί να κινηθεί ενώπιον της για ποινικό αδίκημα βάσει της νομοθεσίας του κράτους έκδοσης» κατ' άρθρο 6 παρ. 1 στοιχ. α' Οδηγίας 2014/41/ΕΕ (σκέψη 88).

Αντιθέτως, βάσει της Οδηγίας, η έκδοση ΕΕΕ για τη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης δεν απαιτείται να εξαρτάται κατ' ανάγκη από την ύπαρξη τεκμηρίου τελέσεως σοβαρής αξιόποινης πράξης, στηριζόμενου σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, σε βάρος κάθε ενδιαφερομένου κατά τον χρόνο έκδοσης της ΕΕΕ, εφόσον τέτοια απαίτηση δεν απορρέει από το δίκαιο του κράτους έκδοσης (σκέψη 89). Ακόμη, όταν μια αρχή έκδοσης επιθυμεί να συγκεντρώσει αποδεικτικά στοιχεία που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης, προϋπόθεση για την έκδοση ΕΕΕ είναι η τήρηση όλων των όρων που προβλέπει το εθνικό της δίκαιο για παρόμοια εγχώρια υπόθεση (σκέψη 93).

Αντιθέτως, το άρθρο 6 παρ. 1 στοιχ. β' της Οδηγίας 2014/41 δεν απαιτεί, ακόμη και σε περίπτωση στην

οποία τα εν λόγω δεδομένα έχουν συλλεγεί από τις αρμόδιες αρχές του κράτους εκτέλεσης στο έδαφος του κράτους έκδοσης και προς το συμφέρον του, η έκδοση ΕΕΕ με σκοπό τη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης να υπόκειται στις ίδιες ουσιαστικές προϋποθέσεις με εκείνες που εφαρμόζονται στο κράτος έκδοσης για τη συλλογή τέτοιων αποδεικτικών στοιχείων (σκέψη 96).

Επισημαίνεται δε πως, όταν η αρχή έκδοσης επιδιώκει, μέσω ΕΕΕ, τη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης, η αρχή έκδοσης δεν έχει την εξουσία να ελέγξει τη νομιμότητα της διακριτής διαδικασίας με την οποία συνελέγησαν από το κράτος μέλος εκτέλεσης τα αποδεικτικά στοιχεία των οποίων ζητεί τη διαβίβαση. Τυχόν αντίθετη ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 1 της Οδηγίας αυτής θα οδηγούσε, στην πράξη, σε ένα πιο σύνθετο και λιγότερο αποτελεσματικό σύστημα, το οποίο θα υπονόμει τον επιδιωκόμενο από την Οδηγία σκοπό (σκέψη 100). Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι η Οδηγία 2014/41 εγγυάται τον δικαστικό έλεγχο του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων (βλ. σκέψεις 101 επ.).

Ωστόσο, διευκρινίζεται από το ΔΕΕ ότι μέτρο συνδεδεμένο με τη διείσδυση σε τεματικές συσκευές, με σκοπό την εξαγωγή δεδομένων κίνησης, θέσης και επικοινωνίας από υπηρεσία επικοινωνίας βασιζόμενη στο διαδίκτυο (όπως συνέβη στην υπό κρίση υπόθεση), συνιστά «παρακολούθηση τηλεπικοινωνιών» κατά την έννοια του άρθρου 31 της Οδηγίας 2014/41 («Κοινοποίηση προς το κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται ο παρακολουθούμενος και από το οποίο δεν απαιτείται παροχή τεχνικής βοήθειας»), η οποία πρέπει να κοινοποιηθεί στην αρχή που έχει οριστεί για τον σκοπό αυτόν από το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται ο παρακολουθούμενος. Σε περίπτωση που το κράτος μέλος της παρακολούθησης δεν είναι σε θέση να προσδιορίσει την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους στο οποίο απευθύνεται η κοινοποίηση, η κοινοποίηση αυτή μπορεί να αποσταλεί σε οποιαδήποτε αρχή του εν λόγω κράτους μέλους την οποία το κράτος μέλος της παρακολούθησης κρίνει κατάλληλη για τον σκοπό αυτό (σκέψη 119).

Περαιτέρω, από τους όρους του άρθρου 31 παρ. 3 της Οδηγίας 2014/41 προκύπτει ότι σε περιπτώσεις στις οποίες η παρακολούθηση δεν θα επιτρεπόταν σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση, η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους στο οποίο απευθύνεται η κοινοποίηση μπορεί να ενημερώνει την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους της παρακολούθησης ότι η παρακολούθηση δεν μπορεί να διεξαχθεί ή ότι πρέπει να τερματιστεί, ή, κατά περίπτωση, ότι τα δεδομένα παρακολούθησης δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο υπό όρους που το ίδιο θα καθορίσει. Επομένως, με το άρθρο 31 της Οδηγίας επιδιώκεται όχι μόνον η διασφάλιση της κυριαρχίας του κράτους μέλους στο οποίο απευθύνεται η κοινοποίηση, αλλά και η προστασία των δικαιωμάτων των χρηστών στους οποίους αφορά ένα μέτρο «παρακολούθησης τηλεπικοινωνιών» κατά την έννοια του άρθρου αυτού (σκέψεις 124-125).

Τέλος, σε σχέση με το ερώτημα της αξιοποίησης στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας αποδεικτικών στοιχείων κατά παράβαση του ενωσιακού δικαίου, και συγκεκριμένα κατά την εκτίμηση αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν δυνάμει μιας ΕΕΕ, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι τα κράτη μέλη οφείλουν κατά το άρθρο 14 παρ. 7 της Οδηγίας 2014/41 να διασφαλίζουν, με την επιφύλαξη εφαρμογής των εθνικών δικονομικών κανόνων, ότι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών στο κράτος έκδοσης της ΕΕΕ γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα της υπεράσπισης και τηρείται η νομιμότητα της διαδικασίας, όπερ σημαίνει ότι αποδεικτικό στοιχείο για το οποίο ένας διάδικος δεν είναι σε θέση να υποβάλει παρατηρήσεις με αποτελεσματικό τρόπο πρέπει να αποκλείεται από την ποινική διαδικασία (σκέψη 130).

Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Δεδομένα ευρισκόμενα στην κατοχή δικαστηρίου σχετικά με ποινικές καταδίκες φυσικού προσώπου – Προφορική γνωστοποίηση τέτοιων στοιχείων σε εμπορική εταιρεία λόγω διεξαγωγής διαγωνισμού – Έννοια της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Στάθμιση μεταξύ του δικαιώματος προσβάσεως του κοινού στα επίσημα έγγραφα και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού

χαρακτήρα (ΔΕΕ, απόφ. 7.3.2024, υπόθ. C-740/22, Endemol Shine Finland Oy)

ΔΕΕ, απόφ. 7.3.2024, υπόθ. C-740/22, Endemol Shine Finland Oy

Στην παρούσα υπόθεση το έκτο τμήμα του ΔΕΕ ασχολήθηκε με το θέμα της γνωστοποίησης στοιχείων που τηρούνται στο ποινικό μητρώο. Τα ζητήματα που απασχόλησαν το Δικαστήριο ήταν α) εάν η προφορική γνωστοποίηση ποινικών καταδικών συνιστά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σύμφωνα με τα άρθρα 2 παρ. 1 και 4 σημ. 2 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία των Δεδομένων (ΓΚΠΔ), β) εάν επιτρέπεται η προφορική γνωστοποίηση αυτών των δεδομένων σε ενδιαφερόμενο που δεν αποδεικνύει ειδικό έννομο συμφέρον, και γ) εάν επηρεάζει την απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα το αν ο αιτούμενος είναι νομικό ή φυσικό πρόσωπο.

Η προσφεύγουσα εταιρεία Endemol Shine Finland Oy αιτήθηκε προφορικά σε πρωτοβάθμιο δικαστήριο της Φιλανδίας να της παρασχεθούν πληροφορίες σχετικά με ποινικές καταδίκες συγκεκριμένου φυσικού προσώπου που συμμετείχε σε διαγωνισμό της. Το αίτημα της προσφεύγουσας εταιρείας απορρίφθηκε, διότι το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι δεν συνέτρεχε κάποια νόμιμη βάση για την επεξεργασία δεδομένων που αφορούν ποινικές καταδίκες. Η εταιρεία προσέβαλε την πρωτοβάθμια ερώτηση και το επιληφθέν εφετείο απηύθυνε στο Δικαστήριο τα ανωτέρω ερωτήματα.

Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η προφορική γνωστοποίηση προσωπικών δεδομένων συνιστά «επεξεργασία» εν τη εννοία του άρθρου 4 σημείο 2 ΓΚΠΔ υπό την προϋπόθεση ότι τα δεδομένα αυτά περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε σύστημα αρχειοθέτησης. Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι, με βάση τα στοιχεία που είχε ενώπιόν του, τα σχετικά δεδομένα περιλαμβάνονταν σε σύστημα αρχειοθέτησης, επεσήμανε ωστόσο ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να ελέγξει κατά πόσον ικανοποιείται αυτή η προϋπόθεση (σκέψεις 33-39).

Περαιτέρω, το Δικαστήριο έκρινε ότι δυνάμει του άρθρου 288 εδ, β' ΣΛΕΕ, ο κανονισμός είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος (σκέψη 42). Συνεπώς, οι προϋποθέσεις που τίθενται από τον ΓΚΠΔ πρέπει να

εφαρμόζονται ακόμα και εάν δεν υφίσταται αντίστοιχη διάταξη του εθνικού δικαίου (σκέψη 43). Με βάση τα ανωτέρω, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που αφορούν σε ποινικές καταδίκες είναι νόμιμη μόνον υπό τις προϋποθέσεις που τίθενται από τα άρθρα 5, 6 και 10 ΓΚΠΔ.

Επιπλέον, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η πρόσβαση του κοινού σε επίσημα έγγραφα υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, εντούτοις θα πρέπει να σταθμίζεται με τα θεμελιώδη δικαιώματα του σεβασμού στην ιδιωτική ζωή και της προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Επομένως, δεδομένα τα οποία αφορούν σε ποινικές καταδίκες και περιλαμβάνονται σε αρχείο τηρούμενο από δικαστήριο δεν μπορούν να γνωστοποιούνται προφορικά χωρίς να απαιτείται να αποδείξει ο αιτούμενος τη γνωστοποίηση ειδικό συμφέρον για τη λήψη των εν λόγω δεδομένων. Τέλος, το ΔΕΕ έκρινε ότι δεν παίζει κανένα ρόλο το γεγονός ότι ο αιτούμενος τη γνωστοποίηση των ποινικών καταδικών είναι εταιρεία και όχι φυσικό πρόσωπο.

4. Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις

Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης – Περιοριστικά αναφερόμενοι στην Απόφαση-Πλαίσιο και στενά ερμηνευόμενοι λόγοι αρνήσεως εκτέλεσης ΕΕΣ – Δυνατότητα άρνησης εκτέλεσεως ΕΕΣ εις βάρος μητέρας παιδιών μικρής ηλικίας που ζουν μαζί της, όταν υφίσταται πραγματικός κίνδυνος προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του εν λόγω προσώπου (άρθρο 7 ΧΘΔΕΕ) και προσβολής του υπέρτατου συμφέροντος των παιδιών του (άρθρο 24 παρ. 2 και 3 ΧΘΔΕΕ) λόγω συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών ως προς τις συνθήκες κράτησης στο κράτος έκδοσης του ΕΕΣ που δύναται να έχουν επίπτωση στη συγκεκριμένη περίπτωση (ΔΕΕ [τμήμα μείζονος συνθέσεως], απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-261/22, GN)

ΔΕΕ [τμήμα μείζονος συνθέσεως], απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-261/22, GN

Στην υπόθεση C-261/22 το ΔΕΕ ασχολήθηκε με το ερώτημα αν είναι συμβατή με την Απόφαση-Πλαίσιο

2002/584 η εκ μέρους της αρχής εκτέλεσης ΕΕΣ άρνηση ή η αναστολή της παράδοσης μητέρας ανηλίκων τέκνων που ζουν μαζί της.

Η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και η εξ αυτής απορρέουσα αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης επιτάσσουν, ως ακρογωνιαίους λίθους της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, κατ' αρχήν την εκτέλεση κάθε ΕΕΣ. Στους λόγους άρνησης εκτέλεσης, που προβλέπονται περιοριστικά στην Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584 και ερμηνεύονται στενά, δεν περιλαμβάνεται η ιδιότητα της εκζητούμενης ως μητέρας μικρών παιδιών που ζουν μαζί της. Η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης επιβάλλει στις αρχές εκτέλεσης του ΕΕΣ να θεωρήσουν στις περιπτώσεις αυτές ότι οι συνθήκες κράτησης της μητέρας και η οργάνωση της επιμέλειας των παιδιών στο κράτος μέλος έκδοσης του ΕΕΣ προσαρμόζονται στην κατάσταση των προσώπων αυτών, είτε σε περιβάλλον φυλακών είτε στο πλαίσιο εναλλακτικής ρυθμίσεως βάσει της οποίας είναι δυνατόν να παραμείνει η μητέρα στη διάθεση των δικαστικών αρχών του κράτους μέλους έκδοσης ή να τοποθετηθούν τα παιδιά εκτός του χώρου των φυλακών (σκέψεις 33-39).

Εντούτοις, η αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ δύναται κατ' εξαίρεση να αρνηθεί την εκτέλεσή του δυνάμει του άρθρου 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584, εφόσον συντρέχει πραγματικός κίνδυνος να υποστεί ο εκζητούμενος και/ή τα παιδιά του, σε περίπτωση παραδόσεώς του στην αρχή εκδόσεως του εντάλματος, προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους που απορρέουν από τα άρθρα 7 (δικαίωμα κάθε προσώπου στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής) και 24 παρ. 2 και 3 (πρωταρχική σημασία στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού επί πράξεων που αφορούν παιδιά) ΧΘΔΕΕ (σκέψη 43). Όταν η αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ διαθέτει στοιχεία που καταδεικνύουν συστημικές ή γενικευμένες πλημμελίες ως προς τις συνθήκες κράτησης των μητέρων παιδιών μικρής ηλικίας ή τις συνθήκες ανάληψης της επιμέλειας των παιδιών αυτών στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος, καθώς και πλημμελίες σχετικές με τις συνθήκες αυτές που επηρεάζουν συγκεκριμένες ομάδες προσώπων, όπως τα παιδιά με αναπηρίες, τότε οφείλει να εξακριβώσει, κατά τρό-

πο συγκεκριμένο και ακριβή, αν υφίστανται σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι τα εν λόγω πρόσωπα θα διατρέξουν τέτοιο κίνδυνο (σκέψη 45). Σε αυτές τις περιπτώσεις, η αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ οφείλει αρχικά να διερευνήσει αν υφίστανται αντικειμενικά, αξιόπιστα, συγκεκριμένα και δεόντως επικαιροποιημένα στοιχεία που καταδεικνύουν την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου προσβολής των ως άνω θεμελιωδών δικαιωμάτων στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος και εν συνεχεία να εξετάσει αν ο συγκεκριμένος εκζητούμενος και/ή τα τέκνα του διατρέχουν τον εν λόγω κίνδυνο (σκέψεις 44-48).

Προς τον σκοπό αυτό, η αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ οφείλει να ζητήσει από την αρχή έκδοσης του ΕΕΣ κάθε αναγκαία συμπληρωματική πληροφορία ως προς τις συνθήκες υπό τις οποίες πρόκειται να κρατηθεί ο εκζητούμενος και να οργανωθεί η ανάληψη της επιμέλειας των παιδιών του στο εν λόγω κράτος μέλος (σκέψη 49). Σε περίπτωση μη συνεργασίας της αρχής εκδόσεως του ΕΕΣ, η αρχή εκτέλεσης οφείλει να προβεί σε σφαιρική εκτίμηση του συνόλου των στοιχείων που έχει στη διάθεσή της (σκέψη 54). Η δε δυνατότητα αναστολής της παράδοσης του εκζητούμενου, όσο διαρκεί η ως άνω διαδικασία, παρέχεται αυστηρά προσωρινά, κατ' εξαίρεση και για σοβαρούς ανθρωπιστικούς λόγους (σκέψη 56).

Ως εκ τούτου, η εκ μέρους της αρχής εκτέλεσης άρνηση παράδοσης του προσώπου εις βάρος του οποίου έχει εκδοθεί ΕΕΣ, επειδή το πρόσωπο αυτό είναι μητέρα παιδιών μικρής ηλικίας που ζουν μαζί της, αντίκειται κατ' αρχήν στο άρθρο 1 παρ. 2 και 3 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584. Κατ' εξαίρεση, είναι εντούτοις συμβατή με το ως άνω άρθρο, όταν: πρώτον, η αρχή εκτέλεσης έχει στη διάθεσή της στοιχεία που αποδεικνύουν την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του εν λόγω προσώπου (άρθρο 7 ΧΘΔΕΕ) και προσβολής του υπέρτατου συμφέροντος των παιδιών του (άρθρο 24 παρ. 2 και 3 ΧΘΔΕΕ), λόγω συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών ως προς τις συνθήκες κράτησης των μητέρων παιδιών μικρής ηλικίας και τις συνθήκες ανάληψης της επιμέλειας των παιδιών αυτών στο κράτος μέλος έκδοσης του ΕΕΣ· και, δεύτερον,

υπάρχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι, λαμβανομένης υπ' όψιν της προσωπικής τους κατάστασης, τα εν λόγω πρόσωπα θα διατρέξουν τον προαναφερθέντα κίνδυνο λόγω συνθηκών όπως οι ανωτέρω (σκέψη 57).

Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης – Ερήμην επιβληθείσα ποινή στο κράτος έκδοσης ΕΕΣ – Έννοια της “δίκης που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης” κατά το άρθρο 4α παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 – Τροποποίηση προηγουμένως επιβληθεισών ποινών δι’ αποφάσεως επιβάλλουσας συνολική ποινή χωρίς την αυτοπρόσωπη παρουσία του κατηγορουμένου – Μη εμφάνιση του κατηγορουμένου στην πρωτοβάθμια ή/ και στην κατ’ έφεση δίκη – Λόγος προαιρετικής άρνησης εκτέλεσης ΕΕΣ η μη αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου στην “δίκη που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης” – Ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 (ΔΕΕ, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-396/22, *Generalstaatsanwaltschaft Berlin [Condamnation par défaut]*· ΔΕΕ, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-397/22, *Generalstaatsanwaltschaft Berlin [Condamnation par défaut]* – LM· ΔΕΕ, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-398/22, *Generalstaatsanwaltschaft Berlin [Condamnation par défaut]* – RQ)

ΔΕΕ, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-396/22, *Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Condamnation par défaut)*

ΔΕΕ, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-397/22, *Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Condamnation par défaut)* – LM

ΔΕΕ, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-398/22, *Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Condamnation par défaut)* – RQ

Στις υποθέσεις C-396/22, C-397/22 και C-398/22 το ΔΕΕ ασχολήθηκε αρχικά με την ερμηνεία του προβλεπόμενου στο άρθρο 4α παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 όρου “δίκη που οδήγησε στην έκδοση απόφασης”, με την οποία επιβάλλεται στέρηση της ελευθερίας του προσώπου (είτε διά ποινής είτε διά

μέτρου ασφαλείας) και για την εκτέλεση της οποίας εκδίδεται ΕΕΣ. Εν συνεχεία, έκρινε τη συμβατότητα της εθνικής ρύθμισης, κατά την οποία η μη αυτοπρόσωπη παρουσία του κατηγορουμένου στην ως άνω “δίκη που οδήγησε στην έκδοση απόφασης” συνιστά “απόλυτο κώλυμα” εκτέλεσης του ΕΕΣ, με το άρθρο 4α παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584, στο οποίο η μη αυτοπρόσωπη παρουσία προβλέπεται ως λόγος προαιρετικής άρνησης εκτέλεσης.

Ως προς το πρώτο ερώτημα, η “δίκη που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης” κατά το άρθρο 4α παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης και ερμηνεύεται με ενιαίο τρόπο στο έδαφός της, ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού που δίδεται εντός των κρατών μελών (σκέψη 26, 43, 28). Ως τέτοια δε νοείται η δίκη από την οποία προκύπτει, κατόπιν εξετάσεως της ουσίας της υπόθεσης, η κρίση περί ενοχής και η έκδοση τελεσιδίκης –δηλαδή μη προσβαλλόμενης με τακτικό ένδικο μέσο– καταδικαστικής απόφασης εις βάρος του προσώπου του οποίου ζητείται η παράδοση στο πλαίσιο της εκτέλεσης ΕΕΣ (σκέψεις 27-28· 44-45· 29-30). Έτσι, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4α παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 εμπίπτει:

α) η διαδικασία που καταλήγει στην έκδοση δικαστικής απόφασης επιβάλλουσας συνολική ποινή, με την οποία προσδιορίζεται εκ νέου το ύψος προηγουμένως επιβληθεισών στερητικών της ελευθερίας ποινών, εφόσον η αρμόδια αρχή, παρότι δεν δύναται να ελέγξει τη διαπίστωση της ενοχής ή να τροποποιήσει τις προηγουμένως επιβληθείσες ποινές, διαθέτει όμως περιθώριο εκτιμήσεως για τον προσδιορισμό του ύψους της συνολικής ποινής (σκέψεις 29 επ., 34 υπόθ. C-396/22)·

β) η κατ’ έφεση διαδικασία που καταλήγει στην έκδοση απόφασης με την οποία μεταρρυθμίζεται η πρωτόδικη απόφαση και, κατά τον τρόπο αυτό, επιλύεται η υπόθεση τελεσιδικώς (σκέψεις 32 επ., 35 υπόθ. C-398/22)·

γ) η κατ’ έφεση δίκη, στην οποία επικυρώνεται η πρωτόδικη απόφαση και, ως εκ τούτου, κρίνεται τελεσιδικώς η υπόθεση. Το γεγονός ότι η εν λόγω κατ’ έφεση δίκη διεξάγεται ενδεχομένως χωρίς να εξεταστεί η υπόθεση επί της ουσίας δεν ασκεί επιρ-

ροή, διότι ο έλεγχος της πραγματικής δυνατότητας του κατηγορουμένου να ασκήσει τα υπερασπιστικά του δικαιώματα πρέπει να καταλαμβάνει κάθε προβλεπόμενο βαθμό δικαιοδοσίας (σκέψεις 49 επ., 53 υπόθ. C-397/22).

Στις περιπτώσεις αυτές επιβάλλεται η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου στο δικαστήριο, ειδάλλως η αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ που εκδίδεται προς εκτέλεση της καταδικαστικής αυτής απόφασης διαθέτει την προβλεπόμενη στο άρθρο 4α παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 ευχέρεια να αρνηθεί να εκτελέσει το ένταλμα. Εάν, ωστόσο, συντρέχει κάποια από τις εξαιρέσεις του άρθρου 4α παρ. 1 στοιχ. α' έως δ' της Απόφασης-Πλαισίου, τότε η αρχή εκτέλεσης υποχρεούται να εκτελέσει το ΕΕΣ παρά την απουσία του εκζητούμενου στην ως άνω δίκη (σκέψεις 36-40· 55-59· 37-41). Αλλά ακόμα και αν δεν συντρέχει κάποια από τις εν λόγω εξαιρέσεις, η αρχή εκτέλεσης μπορεί να λάβει υπ' όψιν άλλες περιστάσεις και πληροφορίες που ενδεχομένως έχει συλλέξει η ίδια, όπως λ.χ. τη συμπεριφορά του ίδιου του κατηγορουμένου, προκειμένου να βεβαιωθεί ότι η παράδοση του εκζητούμενου δεν συνεπάγεται την προσβολή των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων και να εκτελέσει το ΕΕΣ (σκέψεις 41-43· 60-62· 42-44). Η λήψη υπ' όψιν των περιστάσεων τούτων επιβάλλεται από την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και του εξ αυτής απορρέοντος κανόνα της κατ' αρχήν υποχρέωσης εκτέλεσης ΕΕΣ (σκέψεις 36-37, 55-56, 37-38).

Ως εκ τούτου, τυχόν εθνική ρύθμιση που υποχρεώνει την αρχή εκτέλεσης του ΕΕΣ να αρνηθεί την εκτέλεσή του σε περίπτωση ερήμην καταδίκης του εκζητούμενου, χωρίς να καταλείπει περιθώριο εκτίμησης της εκάστοτε υπόθεσης, είναι αντίθετη προς το άρθρο 4α παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 (σκέψεις 44-45, 63-64, 45-46). Σε αυτή την περίπτωση, το εθνικό δικαστήριο οφείλει, λαμβάνοντας υπ' όψιν το εσωτερικό δίκαιο στο σύνολό του και εφαρμόζοντας τις αναγνωρισμένες από το δίκαιο αυτό ερμηνευτικές μεθόδους, να ερμηνεύσει, στο μέτρο του δυνατού, τη συγκεκριμένη εθνική ρύθμιση υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 (σκέψεις 46-48, 65-67, 47-49).

Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης – Συνέπειες της άρνησης εκτέλεσης ΕΕΣ από τη δικαστική αρχή εκτέλεσης ενός κράτους μέλους για τη δικαστική αρχή εκτέλεσης ενός άλλου κράτους μέλους – Συνστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες ως προς την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας στο κράτος μέλος έκδοσης ΕΕΣ – Πλημμέλειες σχετικές με την έλλειψη απόδειξης της ορκωμοσίας των δικαστών – Συνθήκες κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης ΕΕΣ – Κατ' αρχήν υποχρέωση της αρχής εκτέλεσης να μην αμφισβητήσει τη διαβεβαίωση εκ μέρους της αρχής έκδοσης του εντάλματος ότι ο εκζητούμενος δεν θα τύχει απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης στα σωφρονιστικά καταστήματα (ΔΕΕ, απόφ. της 29.7.2024, υπόθ. C-318/24 PPU [Breian])

ΔΕΕ, απόφ. της 29.7.2024, υπόθ. C-318/24 PPU [Breian]

Στην υπόθεση C-318/24 PPU [Breian] το ΔΕΕ ασχολήθηκε με μια σειρά προδικαστικών ερωτημάτων σχετικά με τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και το ΕΕΣ. Στην εν λόγω υπόθεση, η δικαστική αρχή εκτέλεσης της Γαλλίας αρνήθηκε να εκτελέσει ΕΕΣ που είχε εκδοθεί στη Ρουμανία, επειδή: α) η γενικευμένη πλημμέλεια ως προς τη νομιμότητα της σύστασης των δικαστηρίων της Ρουμανίας γεννούσε αμφιβολίες για τη νόμιμη σύνθεση του δικαστηρίου που εξέδωσε το ΕΕΣ στη συγκεκριμένη υπόθεση, δεδομένου ότι το πρακτικό ορκωμοσίας ενός εκ των τριών δικαστών του δικαστικού σχηματισμού δεν ανευρέθη, έτερος δε δικαστής του ίδιου δικαστικού σχηματισμού είχε ορκιστεί μόνον ως εισαγγελέας και όχι ως δικαστής· β) η απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου των Αρχείων της Ιντερπόλ, για τη διαγραφή από τη βάση δεδομένων της Ιντερπόλ του αιτήματος διεθνούς έρευνας για τον εκζητούμενο, με την αιτιολογία ότι τα δεδομένα που τον αφορούσαν δεν ήταν σύμφωνα με τους κανόνες της Ιντερπόλ σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ήγειρε σοβαρές ανησυχίες περί εμπλοκής πολιτικών παραγόντων στην υπόθεση, καθώς και περί μη τήρησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητούμενου κατά τη διαδικασία εις βάρος του. Εν συνεχεία, η δικαστική αρχή εκτέλεση της Μάλ-

τας αρνήθηκε επίσης να εκτελέσει νέο ΕΕΣ, επειδή, βάσει των πληροφοριών που διέθετε σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στη Ρουμανία, δεν ήταν σε θέση να διαπιστώσει αν θα ετηρείτο η προβλεπόμενη στο άρθρο 4 ΧΘΔΕΕ απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής ποινής και μεταχείρισης στην περίπτωση παράδοσης του εκζητουμένου στις ρουμανικές αρχές. Κατόπιν τούτων, το ρουμανικό δικαστήριο έκδοσης ΕΕΣ απέστειλε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα (σκέψεις 12 επ.).

Ως προς το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, αν η αρχή εκτέλεσης ΕΕΣ εντός ενός κράτους μέλους υποχρεούται, βάσει του άρθρου 1 παρ. 3 και του άρθρου 15 παρ. 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584, να αρνηθεί την εκτέλεση του εντάλματος αυτού όταν η αρχή εκτέλεσης του ίδιου εντάλματος εντός ενός άλλου κράτους μέλους έχει προηγουμένως αρνηθεί να το εκτελέσει με την αιτιολογία ότι η παράδοση του εκζητουμένου ενδέχεται να θίξει το θεμελιώδες δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη, το ΔΕΕ απάντησε αρνητικά. Δεν υφίσταται τέτοια υποχρέωση της αρχής εκτέλεσης του δεύτερου κράτους μέλους, διότι η απόφαση της αρχής εκτέλεσης του πρώτου κράτους μέλους δεν συνιστά «αμετάκλητη» και κατά τούτο δεσμευτική απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 3 σημ. 2 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584. Εντούτοις, στο πλαίσιο της οικείας εξέτασης περί συνδρομής λόγου μη εκτέλεσης, η αρχή αυτή οφείλει να λάβει υπ' όψιν τους λόγους στους οποίους στηρίχθηκε η απορριπτική απόφαση που εξέδωσε η πρώτη αρχή εκτέλεσης του εντάλματος. Σε κάθε περίπτωση, η δικαστική αρχή έκδοσης ΕΕΣ μπορεί να το διατηρήσει σε ισχύ, στον βαθμό που αφενός μεν δεν χωρεί κατά την κρίση της άρνηση εκτέλεσής του λόγω κινδύνου προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, αφετέρου δε η διατήρηση του εν λόγω εντάλματος σε ισχύ είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας (σκέψεις 34 επ.).

Ως προς το επόμενο ερώτημα, αν, ενόψει του άρθρου 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584 σε συνδυασμό με το άρθρο 47 εδ. β' ΧΘΔΕΕ, η άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ λόγω κινδύνου να υποστεί ο εκζητούμενος προσβολή του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη στο κράτος μέλος έκδοσης ΕΕΣ μπορεί να δι-

καιολογηθεί από την ύπαρξη απόφασης της Επιτροπής Ελέγχου των Αρχείων της Ιντερπόλ σχετικά με την κατάσταση του συγκεκριμένου προσώπου αφ' εαυτής, το Δικαστήριο απάντησε επίσης αρνητικά. Η αρχή εκτέλεσης πρέπει να διαπιστώσει την ύπαρξη γενικευμένων ή συστημικών πλημμελειών και να εκτιμήσει κατά τρόπο συγκεκριμένο και ακριβή αν υφίστανται σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι συντρέχει ο ως άνω κίνδυνος σε περίπτωση παράδοσης του εκζητουμένου. Κατά την εξέταση αυτή, τυχόν απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου των Αρχείων της Ιντερπόλ μπορεί να ληφθεί υπ' όψιν (σκέψεις 56 επ.).

Ακολούθως, το ΔΕΕ ασχολήθηκε με το ερώτημα αν οι ως άνω λόγοι άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ από τη γαλλική δικαστική αρχή εκτέλεσης είναι σύμφωνοι με το άρθρο 1 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584. Το Δικαστήριο επανέλαβε τη νομολογία του σχετικά με τα δύο στάδια εξέτασης του κινδύνου παραβίασης του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη ενώπιον δικαστηρίου που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, σε περίπτωση που ο εκζητούμενος παραδοθεί στο κράτος μέλος έκδοσης ΕΕΣ. Στο πρώτο στάδιο, η αρχή εκτέλεσης οφείλει να εξετάσει αν υφίστανται αντικειμενικά, αξιόπιστα, συγκεκριμένα και δεόντως επικαιροποιημένα στοιχεία καταδεικνύοντα την ύπαρξη πραγματικού τέτοιου κινδύνου, λόγω συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών ως προς την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος. Εφόσον συντρέχει τέτοια περίπτωση, η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους εκτέλεσης οφείλει, σε δεύτερο στάδιο, να εξακριβώσει, κατά τρόπο συγκεκριμένο και ακριβή, σε ποιο βαθμό οι διαπιστωθείσες κατά το πρώτο στάδιο πλημμέλειες ενδέχεται να είχαν αντίκτυπο στο συγκεκριμένο δικαστήριο έκδοσης ΕΕΣ και αν, λαμβανομένων υπ' όψιν της προσωπικής κατάστασης του εκζητουμένου, της φύσης της αξιόποινης πράξης και του πραγματικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η καταδικαστική απόφαση υπάρχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι όντως υφίσταται τέτοιος κίνδυνος εν προκειμένω. Ειδικά ως προς τη νόμιμη σύνθεση του δικαστηρίου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανή να πλήξει την ανεξαρ-

τησία της δικαστικής εξουσίας των κρατών μελών και της αρχής της δίκαιης δίκης οποιαδήποτε πλημμέλεια ανακύψει στο πλαίσιο της διαδικασίας διορισμού δικαστή ή ανάληψης των καθηκόντων του, παρά μόνον η παραβίαση των θεμελιωδών κανόνων των εν λόγω διαδικασιών. Ως εκ τούτου, δεν συνιστά συστημική ή γενικευμένη πλημμέλεια ως προς την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας ούτε η αβεβαιότητα ως προς τον τόπο όπου φυλάσσονται τα πρακτικά ορκωμοσίας των δικαστών ή η αδυναμία εντοπισμού τους, ιδίως στην περίπτωση που έχουν παρέλθει πλείονα έτη από την ορκωμοσία του οικείου δικαστή, ούτε η συμμετοχή στη δικαστική σύνθεση δικαστή που είχε δώσει όρκο εισαγγελέα κατά τον διορισμό του, δεδομένου ότι το καθεστώς των εισαγγελέων εξομοιώνεται με εκείνο των δικαστών (σκέψεις 70 επ.).

Τέλος, το ΔΕΕ απάντησε αρνητικά στο ερώτημα αν η δικαστική αρχή εκτέλεσης μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεσή του, κατά το άρθρο 1 παρ. 3 και το άρθρο 15 παρ. 2 και 3 της Απόφασης-Πλαισίου 2002/584, λόγω των συνθηκών κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης ΕΕΣ, αφενός μεν στηριζόμενη σε στοιχεία σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στο εν λόγω κράτος μέλος, χωρίς να έχει προηγουμένως ζητήσει από την οικεία δικαστική αρχή έκδοσης συμπληρωματικές πληροφορίες, αφετέρου δε λαμβάνοντας υπ' όψιν υψηλότερο επίπεδο προστασίας από εκείνο που διασφαλίζεται στο άρθρο 4 ΧΘΔΕΕ. Όταν η δικαστική αρχή εκτέλεσης έχει στη διάθεσή της στοιχεία από τα οποία προκύπτει η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης των κρατουμένων στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος, υποχρεούται να εκτιμήσει αν συντρέχει τέτοιος κίνδυνος για τον συγκεκριμένο εκζητούμενο επί τη βάση αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκεκριμένων και δεόντως επικαιροποιημένων στοιχείων σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στα σωφρονιστικά καταστήματα του κράτους μέλους έκδοσης ΕΕΣ και υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης. Προς τον σκοπό αυτό, η δικαστική αρχή του κράτους μέλους εκτέλεσης οφείλει να ζητήσει από τη δικαστική αρχή του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος την κατεπείγουσα προσκόμιση κάθε αναγκαίας συμπληρωματικής πληροφορίας, προτού αποφανθεί

σχετικώς, και δεν επιτρέπεται να μη λάβει υπ' όψιν τις παρασχεθείσες από τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος πληροφορίες, στηριζόμενη αποκλειστικώς σε πληροφορίες που η ίδια άντλησε από πηγές προσβάσιμες στο κοινό, χωρίς να ζητήσει από την αρχή έκδοσης συμπληρωματικές πληροφορίες. Εφόσον η αρχή έκδοσης του εντάλματος διαβεβαιώσει την αρχή εκτέλεσης ότι ο εκζητούμενος δεν θα υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, η τελευταία πρέπει, ενόψει της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, να μπορεί να στηριχθεί στη διαβεβαίωση αυτή, τουλάχιστον ελλείψει οποιουδήποτε συγκεκριμένου αντίθετου στοιχείου. Μόνη δε η έλλειψη κατάρτισης «ακριβούς σχεδίου εκτελέσεως της ποινής» ή «επακριβώς ορισμένων κριτηρίων για την καθιέρωση συγκεκριμένου καθεστώτος εκτελέσεως» δεν εμπίπτει στην έννοια της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης του άρθρου 4 ΧΘΔΕΕ και δεν μπορεί να δικαιολογήσει την άρνηση εκτέλεσης (σκέψεις 100 επ.).

Έκδοση – Απαγόρευση έκδοσης σε τρίτη χώρα προσώπων στα οποία έχει αναγνωρισθεί το καθεστώς πρόσφυγα από άλλα κράτη μέλη – Οδηγία 2011/95 – Άρθρα 18 και 19 ΧΘΔΕΕ (ΔΕΕ, απόφ. της 18.6.2024, υπόθ. C-352/22, Α.)

ΔΕΕ, απόφ. της 18.6.2024, υπόθ. C-352/22, Α.

Ο Α. είναι Τούρκος υπήκοος κουργικής εθνοτικής καταγωγής. Το 2010 εγκατέλειψε την Τουρκία, ενώ το ίδιο έτος οι ιταλικές αρχές αναγνώρισαν στον Α. το καθεστώς πρόσφυγα με την αιτιολογία ότι διέτρεχε κίνδυνο να υποστεί πολιτική δίωξη από τις τουρκικές αρχές λόγω της υποστηρίξεώς του στο Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (PKK). Από τον Ιούλιο του 2019 ο Α. κατοικεί στη Γερμανία. Το 2020 εξεδόθη εις βάρος του από τουρκικό δικαστήριο ένταλμα σύλληψης για το αδίκημα της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως και το ένταλμα καταχωρίστηκε στη βάση δεδομένων της Interpol προς τον σκοπό της εκδόσεώς του. Σύμφωνα με την κατηγορία, κατόπιν λογομαχίας με τον πατέρα του και τον αδερφό του, πυροβόλησε τη μητέρα του, η οποία υπέκυψε στα τραύματά της. Ο Α. συνελήφθη στη Γερμανία και τέθηκε υπό κράτηση επί σκοπώ εκδόσεως.

Αν και το Εφετείο Hamm ενέκρινε την έκδοσή του Α. στην Τουρκία παρά το καθεστώς πρόσφυγα, το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας ακύρωσε την απόφαση αυτή, με το σκεπτικό ότι το ζήτημα της εκδόσεως προσώπου στο οποίο έχει αναγνωριστεί το καθεστώς πρόσφυγα είναι ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο και ως εκ τούτου το Εφετείο όφειλε κατ' άρθρον 267 ΣΛΕΕ να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα ενώπιον του ΔΕΕ. Η παράλειψη δε του Εφετείου να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα συναφώς παραβιάζει το θεμελιώδες δικαίωμα στον νόμιμο δικαστή. Κατόπιν αυτού το Εφετείο Hamm υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το εάν το άρθρο 9 της Οδηγίας 2013/32, σε συνδυασμό με το άρθρο 21 παράγραφος 1 της Οδηγίας 2011/95 έχει την έννοια ότι η οριστική αναγνώριση προσώπου ως πρόσφυγα σε άλλο κράτος μέλος έχει δεσμευτικό χαρακτήρα στο πλαίσιο της διαδικασίας έκδοσης που λαμβάνει χώρα στο κράτος μέλος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση έκδοσης, υπό την έννοια ότι η έκδοση του εν λόγω προσώπου στην τρίτη χώρα ή στη χώρα καταγωγής απαγορεύεται σε κάθε περίπτωση έως ότου ανακληθεί η αναγνώρισή του ως πρόσφυγα ή παρέλθει η ισχύς της.

Σύμφωνα με το ΔΕΕ, αν και το δίκαιο της έκδοσης είναι ζήτημα που εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, θα πρέπει κατά την εφαρμογή των οικείων εθνικών κανόνων να μην παραβιάζεται δίκαιο της Ένωσης. Περαιτέρω, σύμφωνα με την Οδηγία 2011/95 τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν διακριτική ευχέρεια ως προς την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα σε ένα πρόσωπο, εφόσον συντρέχουν οι οικείες προϋποθέσεις. Ως εκ τούτου, η σχετική πράξη έχει αμιγώς αναγνωριστικό χαρακτήρα και δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο της ιδιότητας του πρόσφυγα. Το κράτος μέλος που έχει αναγνωρίσει το καθεστώς πρόσφυγα μπορεί πάντως να ανακαλέσει την απόφασή του εφόσον προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος έπαυσε να πληροί τις οικείες προϋποθέσεις.

Όσον αφορά δε την επίδραση της αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα σε συγκεκριμένο πρόσωπο από άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, ιδίως στο πλαίσιο διαδικασίας έκδοσης, το ΔΕΕ έκρινε το εξής: αν και το σχετικό ζήτημα δεν ρυθμίζεται ευθέως, εντού-

τοις η έκδοση προσώπου στο οποίο έχει αναγνωριστεί το καθεστώς πρόσφυγα προς την τρίτη χώρα καταγωγής του θα είχε ως αποτέλεσμα να στερηθεί το πρόσωπο αυτό πραγματικής απολαύσεως του δικαιώματος το οποίο του παρέχει το άρθρο 18 του Χάρτη, το οποίο διασφαλίζει το δικαίωμα ασύλου στους πρόσφυγες. Κατά τούτο, ενόσω υφίσταται κίνδυνος ο Α. να υποστεί στο έδαφος του κράτους καταγωγής του, από το οποίο προέρχεται η αίτηση εκδόσεως, την πολιτική δίωξη λόγω της οποίας οι ιταλικές αρχές του χορήγησαν το καθεστώς πρόσφυγα, η έκδοσή του στο εν λόγω τρίτο κράτος αποκλείεται βάσει του άρθρου 18 του Χάρτη. Το γεγονός δε και μόνον ότι η ποινική δίωξη για την οποία ζητείται η έκδοση του Α. στηρίζεται σε πράξεις άλλες από τη δίωξη αυτή δεν αρκεί για να αποκλειστεί ο κίνδυνος αυτός.

Επίσης, τα κράτη μέλη οφείλουν να εξετάζουν και τον τυχόν κίνδυνο απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης του εκζητούμενου στο αιτούν κράτος, καθώς τυχόν έκδοσή τους στην περίπτωση αυτή θα παραβίαζε το άρθρο 19 του Χάρτη. Σε κάθε περίπτωση, το κράτος μέλος οφείλει κατά την εκτίμησή του αυτή να λαμβάνει υπ' όψιν του –μεταξύ άλλων– τυχόν αναγνώριση στο εκζητούμενο πρόσωπο του καθεστώτος πρόσφυγα. Βάσει δε της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, θα πρέπει να τεκμαίρεται, πλην εξαιρετικών περιστάσεων ότι η μεταχείριση που επιφυλάσσεται στους αιτούμενους διεθνή προστασία σε κάθε κράτος μέλος είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης. Η αρμόδια για την έκδοση αρχή του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση εκδόσεως πρέπει να προβεί, το συντομότερο δυνατόν, σε ανταλλαγή πληροφοριών με την αρχή του άλλου κράτους μέλους που χορήγησε στον αιτούντα το καθεστώς πρόσφυγα. Στο πλαίσιο αυτό, οφείλει να ενημερώσει την τελευταία αυτή αρχή για την αίτηση εκδόσεως που αφορά το εν λόγω πρόσωπο, να της διαβιβάσει τη γνώμη της επί της αιτήσεως εκδόσεως και να ζητήσει από αυτή τη διαβίβαση, εντός εύλογης προθεσμίας, τόσο των πληροφοριών που έχει στην κατοχή της, βάσει των οποίων χορηγήθηκε το καθεστώς πρόσφυγα, όσο και της αποφάσεώς της ως προς το αν πρέπει ή όχι να ανακαλέσει το καθεστώς πρόσφυγα του εν λόγω προσώπου.

Λαμβανομένων υπ' όψιν των προεκτεθέντων, το δικαιο της Ένωσης δεν θα εμπόδιζε την έκδοση μόνο στην περίπτωση που η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους που χορήγησε στον εκζητούμενο το καθεστώς πρόσφυγα αποφασίσει να ανακαλέσει το καθεστώς αυτό βάσει του άρθρου 14 της Οδηγίας 2011/95, και εφόσον η αρμόδια για την έκδοση αρχή του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση εκδόσεως καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο δεν έχει, ή δεν έχει πλέον, την ιδιότητα του πρόσφυγα και ότι ουδείς σοβαρός κίνδυνος υφίσταται, σε περίπτωση εκδόσεως του εν λόγω προσώπου στο τρίτο κράτος το οποίο ζητεί την έκδοση, να επιβληθεί στο ίδιο πρόσωπο η ποινή του θανάτου ή να υποστεί αυτό βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

Συνεκτίμηση των καταδικαστικών αποφάσεων μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης επ' ευκαιρία νέας ποινικής διαδικασίας (Απόφαση-Πλαίσιο 2008/675) – Σε προγενέστερες καταδικαστικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί σε άλλα κράτη μέλη αναγνωρίζονται υποχρεωτικά αποτελέσματα ισοδύναμα με εκείνα τα οποία έχουν οι εθνικές καταδικαστικές αποφάσεις – Νέο αδίκημα τελεσθέν κατά τη διάρκεια της αναστολής της ποινής που επιβλήθηκε σε άλλο κράτος μέλος για διαφορετικές πράξεις – Ανάκληση της αναστολής και πραγματική εκτέλεση της στερητικής της ελευθερίας ποινής – Αναγνώριση των καταδικαστικών αποφάσεων προς τον σκοπό της εποπτείας των μέτρων αναστολής και της ενδεχόμενης ανακλήσεως της αναστολής εκτελέσεως (Απόφαση-Πλαίσιο 2008/947) (ΔΕΕ, απόφ. της 5/10/2023, υπόθ. C-219/22, QS) ΔΕΕ, απόφ. της 5.10.2023, υπόθ. C-219/22, QS

Στην υπόθεση C-219/22 το ΔΕΕ ασχολήθηκε με το ερώτημα αν το άρθρο 3 παρ. 3 της Απόφασης-Πλαισίου 2008/675 επιτρέπει σε δικαστήριο κράτους μέλους, επιλαμβανόμενο αιτήσεως για την εκτέλεση ποινής με αναστολή, που επιβλήθηκε με προγενέστερη καταδικαστική απόφαση άλλου κράτους μέλους για διαφορετικές πράξεις, να ανακαλέσει την αναστολή και να διατάξει να εκτελεστεί πράγματι η ποινή. Στο πεδίο εφαρμογής της Απόφασης-Πλαισίου

2008/675 εμπίπτει κάθε νέα ποινική διαδικασία που κινείται εντός κράτους μέλους εις βάρος προσώπου κατά του οποίου έχει εκδοθεί στο παρελθόν αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση σε άλλο κράτος μέλος για διαφορετικές πράξεις. Ως “νέα ποινική διαδικασία” νοείται όχι μόνο η διαδικασία για την απόδειξη της ενδεχόμενης ενοχής του κατηγορουμένου, αλλά και κάθε διαδικασία σχετική με την έκταση της ποινής, στο πλαίσιο της οποίας πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν η ποινή που έχει επιβληθεί με προγενέστερη αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους (σκέψεις 25-27). Μέσω της Απόφασης-Πλαισίου επιχειρείται να διασφαλισθεί ότι κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε να αποδίδονται σε προγενέστερες καταδικαστικές ποινικές αποφάσεις που εκδόθηκαν σε άλλο κράτος μέλος έννομα αποτελέσματα ισοδύναμα με εκείνα που αποδίδονται στις καταδικαστικές αποφάσεις των εθνικών του δικαστηρίων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Η διαδικασία αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, προκειμένου να εκτιμηθεί ο πρότερος βίος του οικείου προσώπου, να κριθεί εάν είναι υπότροπο, καθώς και να καθορισθούν η φύση της ποινής και οι τυχόν ειδικές ρυθμίσεις περί της εκτίσεώς της (σκέψη 33).

Ωστόσο, προκειμένου περί προγενέστερης αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης η οποία επιβάλλει στερητική της ελευθερίας ποινή με αναστολή, εκδόθηκε σε κράτος μέλος και εκτελέσθηκε πλήρως, το άρθρο 3 παρ. 3 και 4 της Απόφασης-Πλαισίου 2008/675 αντιτίθεται στη συνεκτίμησή της από εθνικό δικαστήριο, ως εάν επρόκειτο για εθνική καταδικαστική απόφαση. Στην καταδικαστική αυτή απόφαση δεν αναγνωρίζονται αποτελέσματα ισοδύναμα με εκείνα που προσδίδονται στις εθνικές καταδικαστικές αποφάσεις, εφόσον τούτο συνεπαγόταν κατά το εθνικό δίκαιο την ανάκληση της αναστολής της ποινής που έχει επιβληθεί με την εν λόγω καταδικαστική απόφαση και τη μετατροπή της σε ποινή φυλακίσεως χωρίς αναστολή (σκέψη 39). Αντιθέτως, η συνεκτίμηση προγενέστερης αμετάκλητης καταδικαστικής αποφάσεως, που εκδόθηκε σε άλλο κράτος μέλος και δεν έχει πλήρως εκτελεσθεί, στο πλαίσιο νέας ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε κατά του ίδιου προσώπου για διαφορετικές πράξεις, με σκοπό

την επιβολή συνολικής ποινής λαμβάνουσας υπ' όψιν και την επιβληθείσα με την εν λόγω καταδικαστική απόφαση ποινή, δεν συνεπάγεται παρέμβαση στην εν λόγω καταδικαστική απόφαση ή σε οποιαδήποτε απόφαση σχετική με την εκτέλεσή της, κατά την έννοια του άρθρου 3 παρ. 3 της Αποφάσεως-Πλαίσιο 2008/675, όταν η εν λόγω καταδικαστική απόφαση έχει διαβιβασθεί και αναγνωρισθεί στο κράτος μέλος στο οποίο διεξάγεται η νέα ποινική διαδικασία, σύμφωνα με την Απόφαση-Πλαίσιο 2008/947 σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων και αποφάσεων αναστολής εκτέλεσης της ποινής ή απόλυσης υπό όρους με σκοπό την εποπτεία των μέτρων αναστολής και των εναλλακτικών κυρώσεων (σκέψεις 40 επ.).

Έκδοση – Σύστημα έκδοσης με βάση τη Συμφωνία Εμπορίου και Συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και Ηνωμένου Βασιλείου (ΣΕΣ) – Αρχή νομιμότητας (άρθρο 49 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ, άρθρο 7 ΕΣΔΑ) – Άρνηση παράδοσης του καταζητουμένου εάν, κατόπιν συγκεκριμένης και ακριβούς εξέτασης της κατάστασης του προσώπου αυτού, σοβαροί λόγοι οδηγούν στο συμπέρασμα ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του σε περίπτωση παράδοσής του στο Ηνωμένο Βασίλειο (άρθρο 524 παρ. 2 ΣΕΣ) – Σύστημα παροχής εγγυήσεων από το κράτος έκδοσης (άρθρο 604 στοιχ. γ' ΣΕΣ) – Μη εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης και εμπιστοσύνης – Υποχρέωση καλόπιστης αμοιβαίας συνδρομής μεταξύ ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου – Μεταβολές στο δίκαιο της απόλυσης υπό όρους κατά το βρετανικό δίκαιο – Ανεξάρτητη εκτίμηση υπό το πρίσμα του ΧΘΔΕΕ (ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφ. της 29.7.2024, υπόθ. C-202/24, Alchaster)
ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφ. της 29.7.2024, υπόθ. C-202/24, Alchaster

Στην υπόθ. C-202/24, εξετάζεται ο δικαστικός έλεγχος από τις αρχές εκτέλεσης κράτους μέλους της Ένωσης ενδεχόμενης παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο παράδοσης εκζητούμενου προσώπου στο Ηνωμένο Βασίλειο, κατ' εφαρμογή της πρόσφατης Συμφωνίας Εμπορίου και Συνεργα-

σίας μεταξύ ΕΕ και Ηνωμένου Βασιλείου (ΣΕΣ). Αιτούν δικαστήριο είναι το Ανώτατο Δικαστήριο της Ιρλανδίας (Supreme Court), ενώπιον του οποίου το εκζητούμενο πρόσωπο προσέβαλε τη διαδικασία εκτέλεσης ενταλμάτων σύλληψης στην Ιρλανδία, με σκοπό την παράδοση και τη δίωξή του για τρομοκρατικές πράξεις από τις δικαστικές αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας.

Με αναίρεσή του ενώπιον του αιτούντος ιρλανδικού δικαστηρίου ο συλληφθείς επικαλέστηκε την αντίθεση ενδεχόμενης παράδοσής στο Ηνωμένο Βασίλειο στην αρχή της νομιμότητας («ουδέν έγκλημα, ουδεμία ποινή άνευ νόμου», σκέψη 22). Μετά τον χρόνο της φερόμενης τέλεσης των πράξεων, το βρετανικό δίκαιο της υπό όρους απόλυσης μετεβλήθη επί τα χείρω. Συγκεκριμένα, ενώ κατά τον χρόνο της φερόμενης τέλεσης προβλεπόταν αυτοδίκαιη απόλυση εφόσον ο καταδικασθείς είχε εκτίσει προηγουμένως το ήμισυ της ποινής του, το νέο καθεστώς απόλυσης υπό όρους προέβλεπε έγκριση από ειδική αρχή και έκτιση των δύο τρίτων της ποινής (σκέψεις 93). Εν προκειμένω, τέθηκε το ζήτημα της έκτασης του δικαστικού ελέγχου του αιτήματος παράδοσης στο Ηνωμένο Βασίλειο ενόψει ενδεχόμενης παραβίασης του άρθρου 49 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ. Με την αποχώρηση δε του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση, η διαδικασία παράδοσης του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης (ΕΕΣ, απόφ. πλαίσιο 2002/584) με σκοπό τη δίωξη ή την εκτέλεση ποινής αντικαταστάθηκε από το σύστημα έκδοσης της ΣΕΣ (Μέρος Τρίτο, Τίτλος VII, άρθρα 596 επ. ΣΕΣ· βλ. και σκέψη 36).

Ως προς τη διαδικασία ελέγχου της παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων, το ΔΕΕ απέρριψε για την περίπτωση έκδοσης στο Ηνωμένο Βασίλειο ένα παρόμοιο σύστημα ελέγχου με εκείνο στο πλαίσιο του ΕΕΣ (βλ. ως προς σύστημα ελέγχου σε δύο στάδια στο πλαίσιο του ΕΕΣ αναλυτικός σκέψεις 52 επ. με παραπομπές σε περαιτέρω νομολογία του ΔΕΕ). Το ΔΕΕ απέρριψε για την περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και την ύπαρξη υψηλού επιπέδου εμπιστοσύνης μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών βάσει διεθνών συμφωνιών. Σε αντιπαράβολή με τη Νορβηγία, κράτος

μέλος μεταξύ άλλων του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) που εφαρμόζει το κεκτημένο του Σένγκεν, διαπιστώθηκε ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα (σκέψεις 65-70).

Περαιτέρω, εξετάστηκε το σύστημα έκδοσης της ΣΕΣ σε αντιπαραβολή εκ νέου με το ΕΕΣ. Κατά το ΔΕΕ, το απλουστευμένο και αποτελεσματικό σύστημα παράδοσης του ΕΕΣ στηρίζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, αλλά και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ειδικό χαρακτηριστικό των σχέσεων κρατών μελών της Ένωσης (σκέψεις 55 επ. και ιδίως 61). Μεταξύ των διατάξεων παράδοσης με βάση τη ΣΕΣ και το ΕΕΣ εντοπίζονται επίσης ουσιώδεις διαφορές, όπως η ιθαγένεια του καταζητούμενου και τα πολιτικά εγκλήματα, εξαιρέσεις του συστήματος έκδοσης κατά τη ΣΕΣ (βλ. αντιστοίχως άρθρα 602 παρ. 2 και 603 παρ. 2 ΣΕΣ), ενδεικτικές των ορίων εμπιστοσύνης μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου (σκέψεις 73-74). Ομοίως, σύμφωνα με το άρθρο 604 στοιχ. γ' της ΣΕΣ, εν αντιθέσει με το ΕΕΣ, η παράδοση δύναται να εξαρτηθεί από την παροχή πρόσθετων εγγυήσεων περί σεβασμού θεμελιωδών δικαιωμάτων στο κράτος έκδοσης. Δεν απαιτείται δε για την εφαρμογή του μηχανισμού πρόσθετων εγγυήσεων «προηγούμενη διαπίστωση της ύπαρξης είτε συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών είτε πλημμελειών που επηρεάζουν ειδικότερα μια αντικειμενικά προσδιορίσιμη ομάδα προσώπων» (σκέψη 75· πρβλ. αντιθέτως για το πρώτο στάδιο ελέγχου στην περίπτωση του ΕΕΣ σκέψεις 52-53).

Κατόπιν αυτών, εκρίθη ότι οι δικαστικές αρχές του κράτους εκτέλεσης δεν δύνανται να παραδώσουν το καταζητούμενο πρόσωπο στο Ηνωμένο Βασίλειο, εφόσον, κατόπιν συγκεκριμένης και ακριβούς εξέτασης της κατάστασης του προσώπου αυτού, διαπιστωθούν σοβαροί λόγοι που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων του σε περίπτωση παράδοσής του στο Ηνωμένο Βασίλειο (σκέψεις 51, 78-79). Σε αντίθετη περίπτωση θα παραβιαζόταν η κατοχυρωμένη και στο κείμενο της ΣΕΣ (άρθρο 524 παρ. 2 ΣΕΣ) υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τις δικαστικές αρχές εκτέλεσης.

Ως προς την επικαλούμενη παραβίαση της αρχής της νομιμότητας (άρθρο 49 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ), δεν είναι κρίσιμες κατά το ΔΕΕ ούτε εγγυήσεις, εν γένει, περί τηρήσεως της ΕΣΔΑ από το Ηνωμένο Βασίλειο ούτε η δυνατότητα ατομικής προσφυγής στο ΕΔΔΑ από τον καταζητούμενο. Αντιθέτως, απαιτείται μια ανεξάρτητη εκτίμηση υπό το πρίσμα του ΧΘΔΕΕ, στηριζόμενη στις ιδιαιτερότητες της κατάστασης του συγκεκριμένου προσώπου (σκέψεις 82-83). Η άρνηση παράδοσης, από την άλλη, πρέπει να λαμβάνει χώρα μόνον εφόσον στηρίζεται σε αντικειμενικά, αξιόπιστα, συγκεκριμένα και δεόντως ενημερωμένα στοιχεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, θα πρέπει να προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος παραβίασης του άρθρου 49 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ (σκέψεις 84-85). Υπό το φως δε της υποχρέωσης καλόπιστης αμοιβαίας συνδρομής (βλ. άρθρο 3 παρ. 1 ΣΕΣ, σκέψη 86), οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης οφείλουν να ζητούν συμπληρωματικές πληροφορίες από το Ηνωμένο Βασίλειο κατά τη λήψη απόφασης περί παράδοσης. Σε περίπτωση μη λήψεως επαρκών εγγυήσεων σχετικών με τον κίνδυνο παραβίασης του άρθρου 49 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ σύμφωνα με το άρθρο 604 στοιχ. γ' ΣΕΣ, οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης μπορούν να αρνηθούν την εκτέλεση του αιτήματος παράδοσης (σκέψεις 86-91).

Τέλος, ως προς τη μεταβολή των διατάξεων του βρετανικού δικαίου περί απόλυσης υπό όρους, το ΔΕΕ, στηριζόμενο στη νομολογία του ΕΔΔΑ (άρθρο 7 ΕΣΔΑ, σκέψεις 94-96), έκρινε ότι μέτρα σχετικά με την εκτέλεση ποινής αντίκεινται στο άρθρο 49 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ, όχι όταν απλώς επιμηκύνουν το όριο για το επιτρεπτό της υπό όρους απόλυσης, αλλά μόνο αν επιφέρουν αναδρομική μεταβολή του περιεχομένου της ποινής και ταυτοχρόνως επιβολή βαρύτερης ποινής. Επίσης, ενδέχεται να υφίσταται παραβίαση της εν λόγω διάταξης του ΧΘΔΕΕ, αν το αναδρομικό μέτρο καταργεί στην ουσία τη δυνατότητα της απόλυσης υπό όρους ή αποτελεί μέρος ενός συνόλου μέτρων που, κατά τη διατύπωση του ΔΕΕ, «επιτείνουν την εγγενή βαρύτητα της αρχικώς προβλεπόμενης ποινής» (σκέψη 97).

5. Ευρωπαϊκή Εισαγγελία

Ευρωπαϊκή Εισαγγελία – Δικαστική συνεργασία και διασυνοριακές έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (άρθρα 31-32 Κανονισμού 2017/1939) – Προβλεπόμενη κατά το εθνικό δίκαιο δικαστική έγκριση μέτρων έρευνας στο κράτος του βοηθού Ευρωπαϊού εντεταλμένου Εισαγγελέα – Εφαρμοστέο δίκαιο επί της αιτιολόγησης και λήψης μέτρων έρευνας – Έκταση και όρια του δικαστικού ελέγχου μέτρων έρευνας στο κράτος του βοηθού Ευρωπαϊού εντεταλμένου εισαγγελέα – Σύστημα κατανομής αρμοδιοτήτων αιτιολόγησης, λήψης και εκτέλεσης μέτρων έρευνας μεταξύ των συνεργαζόμενων κρατών μελών (ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-281/22, G. K. κ.λπ. [Parquet euroréen])

ΔΕΕ, τμήμα μείζονος συνθέσεως, απόφ. της 21.12.2023, υπόθ. C-281/22, G. K. κ.λπ. (Parquet euroréen)

Στην υπόθεση C-281/22, κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος του εφετείου Βιέννης το ΔΕΕ (τμήμα μείζονος συνθέσεως) εξέτασε ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Πρόκειται για την πρώτη δικαιοδοτική κρίση του ΔΕΕ επί ζητημάτων συναφών με την άσκηση των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, μετά την έναρξη λειτουργίας της την 1/6/2021, δηλαδή του νεοϊδρυθέντος ευρωπαϊκού θεσμού για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης. (βλ. πάντως και τη **Γεν. Δικαστηρίου ΕΕ, διάταξη της 15.12.2023, υπόθ. T-103/23, Stan κατά Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας**). Αντικείμενο της απόφασης αποτελούν ζητήματα ερμηνείας των άρθρων 31 και 32 του Κανονισμού για τη δικαστική συνεργασία στη συλλογή αποδείξεων, επ' αφορμή διεξαγωγής διασυνοριακών ερευνών μεταξύ Γερμανίας και Αυστρίας, και ειδικότερα οι διαδικαστικές προϋποθέσεις, η έκταση και τα όρια δικαιοδοτικού ελέγχου μέτρων ερευνών σε άλλο κράτος μέλος από εκείνο στο οποίο διεξάγεται η ποινική διαδικασία. Στο πλαίσιο ποινικής έρευνας για φορολογική απάτη και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση με σκοπό

την τέλεση φορολογικών αδικημάτων, κινηθείσας από τον επιληφθέντα της υποθέσεως Γερμανό Ευρωπαϊό εντεταλμένο εισαγγελέα, ασκήθηκε ποινική δίωξη στη Γερμανία σε βάρος φυσικών προσώπων, λόγω παραβάσεων της τελωνειακής νομοθεσίας κατά την εισαγωγή βιοντίζελ στην ΕΕ και της εξ αυτών προκληθείσας ζημίας ύψους 1,295 εκ. ευρώ. Στην ίδια υπόθεση οι γερμανικές αρχές αιτήθηκαν μέτρα διασυνοριακής δικαστικής συνδρομής από την Αυστρία. Στο έδαφος της τελευταίας διετάχθησαν και διενεργήθησαν επιτόπιες έρευνες και κατασχέσεις στην κατοικία των κατηγορουμένων αλλά και στις εμπορικές εγκαταστάσεις των επιχειρήσεών τους, κατόπιν σχετικής εντολής του Αυστριακού βοηθού Ευρωπαϊού εντεταλμένου εισαγγελέα και έγκρισης από τις αυστριακές δικαστικές αρχές. Τη νομιμότητα των μέτρων αυτών αμφισβήτησαν ωστόσο οι κατηγορούμενοι ενώπιον της αυστριακής δικαιοσύνης (εφετείο Βιέννης/ Oberlandesgericht Wien), επικαλούμενοι, μεταξύ άλλων, ότι οι συναφείς αποφάσεις των αυστριακών αρχών δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένες καθώς και ότι τα επιβληθέντα μέτρα παραβίαζαν την αρχή της αναλογικότητας (σκέψεις 26-31). Με βάση τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, σύμφωνα με τη σχετική διάταξη των δικαστικών αρχών της Γερμανίας, ήτοι του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ευρωπαϊού εντεταλμένου εισαγγελέα και αιτούντος τη δικαστική συνδρομή κράτους, εγκρίθηκε μεν η διεξαγωγή επιτόπιων ερευνών στη Γερμανία, δεν εξετάστηκε δε η αναγκαιότητα διεξαγωγής επιτόπιων ερευνών στις εμπορικές εγκαταστάσεις και τις κατοικίες των κατηγορουμένων στην Αυστρία (σκέψη 37). Το κεντρικό ερώτημα της υπόθεσης ήταν τα όρια του δικαστικού ελέγχου στο κράτος μέλος του βοηθού Ευρωπαϊού εντεταλμένου εισαγγελέα, μέτρων που ζητήθηκαν από το κράτος μέλος του επιληφθέντος Ευρωπαϊού εντεταλμένου εισαγγελέα, ήτοι τη Γερμανία· ειδικότερα δε σε περιπτώσεις κατά τις οποίες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του κράτους του βοηθού Ευρωπαϊού εντεταλμένου εισαγγελέα, εν προκειμένω τις διατάξεις του αυστριακού κώδικα ποινικής δικονομίας, απαιτείτο δικαστική έγκριση των μέτρων αυτών, δηλαδή των επιτόπιων ερευνών και των κατασχέσεων στις κατοικίες των κατηγορουμένων και

στις εμπορικές εγκαταστάσεις των επιχειρήσεων τους (σκέψη 38). Η εν λόγω έγκριση, σύμφωνα και με το γράμμα του Κανονισμού 2017/1939 (άρθρο 31 παρ. 3 περ. α') δίδεται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους του βοηθού Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα.

Κατά τις κρίσιμες σκέψεις του ΔΕΕ, το σύστημα δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαίων εντεταλμένων εισαγγελέων και διεξαγωγής διασυνοριακών ερευνών της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας περιλαμβάνει τη διάκριση μεταξύ αρμοδιοτήτων περί την αιτιολόγηση και λήψη του μέτρου έρευνας και αρμοδιοτήτων που αφορούν στην εκτέλεση του μέτρου αυτού. Σύμφωνα με το σύστημα κατανομής αρμοδιοτήτων του Κανονισμού 2017/1939, οι πρώτες αποτελούν αρμοδιότητες του επιληφθέντος της υποθέσεως Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα, ενώ οι τελευταίες, αρμοδιότητες του βοηθού του Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα αντιστοίχως (σκέψη 71). Ο προηγούμενος δικαστικός έλεγχος της αιτιολόγησης και της λήψης μέτρου έρευνας σε περίπτωση σοβαρής επεμβάσεως στα δικαιώματα που κατοχυρώνει ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. σεβασμό ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, κατοικίας, επικοινωνιών, δικαιώματος ιδιοκτησίας) με αντικείμενο ιδίως τον έλεγχο νομιμότητας και αναγκαιότητας του μέτρου εναπόκειται, κατά το ΔΕΕ, στο κράτος μέλος του επιληφθέντος Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα, εν προκειμένω στη Γερμανία (σκέψεις 73-75). Αντιθέτως, οι αυστριακές αρχές, ήτοι οι αρχές του κράτος μέλους του βοηθού Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα, εφόσον εκτιμούν ότι τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα από τα ανακριτικά μέτρα μπορούν να επιτευχθούν με άλλα, λιγότερο επαχθή, δύνανται σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 5 περ. γ' του Κανονισμού 2017/1939, αφενός, να ενημερώσουν τον εποπτεύοντα Ευρωπαίο Εισαγγελέα και, αφετέρου, να επιδιώξουν λύση σε διμερές επίπεδο με τον επιληφθέντα Ευρωπαίο εντεταλμένο εισαγγελέα. Σε περίπτωση αδυναμίας εύρεσης λύσης, του ζητήματος επιλαμβάνεται το αρμόδιο μόνιμο τμήμα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 7 του Κανονισμού 2017/1939 (σκέψη 77).

Κατά πρώτον, η κρίση του ΔΕΕ στηρίχθηκε στο γράμμα των άρθρων 31 παρ. 1-2 και 32 του Κανονι-

σμού 2017/1939, κατά τα οποία εφαρμοστέο δίκαιο για την αιτιολόγηση και λήψη μέτρου διασυνοριακής έρευνας, σύμφωνα και με τις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης, είναι το δίκαιο του κράτους του επιληφθέντος εντεταλμένου Ευρωπαίου εισαγγελέα (σκέψεις 54-55). Κατά δεύτερον, κρίσιμη υπήρξε η αντιπαράβολή, υπό το φως της αποτελεσματικότητας των ανακριτικών μέτρων, του συστήματος συνεργασίας στο πλαίσιο λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με το σύστημα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης που διέπει το ενωσιακό δίκαιο για τη δικαστική συνεργασία γενικότερα, και ιδίως την Οδηγία 2014/41 για την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας. Συγκεκριμένα, το σύστημα συνεργασίας στο πεδίο της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας δεν προβλέπει τον δικαστικό έλεγχο ουσιαστικών προϋποθέσεων στο κράτος εκτέλεσης (σκέψη 63). Ο σκοπός του ενωσιακού νομοθέτη για την επίτευξη και στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας τουλάχιστον εξίσου αποτελεσματικών διασυνοριακών ερευνών με το ενωσιακό σύστημα δικαστικής συνεργασίας, οδήγησε εν τέλει στην κρίση ότι ο ουσιαστικός έλεγχος των μέτρων ερευνών ανήκει και στην περίπτωση του Κανονισμού 2017/1939 όχι στις αρχές του κράτους του βοηθού Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα, δηλαδή του κράτους εκτέλεσης των μέτρων, αλλά στις αρχές του κράτους του επιληφθέντος Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα (σκέψεις 63 επ. και ιδίως 68). Οι αρχές του κράτους του βοηθού Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα, σύμφωνα με το ΔΕΕ, κρίθηκαν επίσης ακατάλληλες για τη διεξαγωγή του εν λόγω ελέγχου, στο μέτρο που το εφαρμοστέο δίκαιο για την αιτιολόγηση και τη λήψη του μέτρου είναι, όπως προαναφέρθηκε, εκείνο του κράτους του επιληφθέντος Ευρωπαίου εντεταλμένου εισαγγελέα (σκέψεις 69-70).

6. OLAF

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) – Ανακοίνωση της OLAF προς τις εθνικές τελωνειακές αρχές για λήψη προληπτικών μέτρων προς υπεράσπιση των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ – Έκθεση έρευνας της OLAF – Πρόσβαση του ενδιαφερομένου κατά το άρθρο 2 αριθμ. 5 του Κανονισμού 883/2013 στον φάκελο ερευνών της OLAF (ΔΕΕ, απόφ. της 30.11.2023, υπόθ. C-787/22 P, Sistem ecologica)

ΔΕΕ, απόφ. της 30.11.2023, υπόθ. C-787/22 P, Sistem ecologica

Οι συνεχώς αυξανόμενες εισαγωγές βιοντίζελ στην ΕΕ από το 2015 κ.ε. ήγειραν τις υποψίες της OLAF περί απάτης, ιδίως ως προς τις εισαγωγές εκείνες που εφέροντο να αφορούν βιοντίζελ παραγόμενο από χρησιμοποιημένα μαγειρικά έλαια από τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη –τα οποία ήταν επιλέξιμα για προτιμησιακούς δασμούς 0%– ενώ στην πραγματικότητα προέρχονταν από τις ΗΠΑ και θα έπρεπε να υπόκεινται σε συμβατικούς, αντιντάμπινγκ και αντισταθμιστικούς δασμούς. Από τον δειγματοληπτικό έλεγχο που διενήργησαν η OLAF και οι κροατικές τελωνειακές αρχές σε ορισμένα εμπορευματοκιβώτια τα οποία προέρχονταν από τις ΗΠΑ με προορισμό τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και φέρονταν να περιέχουν «χρησιμοποιημένα μαγειρικά έλαια», προέκυψε ότι το περιεχόμενο στην πραγματικότητα κυμαινόταν μεταξύ 93,5% και 97,4% βιοντίζελ. Ύστερα από έρευνες που διεξήχθησαν για πιθανή καταστρατήγηση των συμβατικών, αντισταθμιστικών δασμών και δασμών αντιντάμπινγκ που επιβλήθηκαν στις εισαγωγές βιοντίζελ στην ΕΕ εκ μέρους της καθ' ης εταιρείας, η OLAF επιβεβαίωσε με ανακοίνωσή της βάσει του άρθρου 7 του Κανονισμού 883/2013 προς τα κράτη μέλη τις ανωτέρω υποψίες εις βάρος της αναιρεσείουσας εταιρείας και τους ζήτησε να λάβουν επείγοντως όλα τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ, εφαρμόζοντας τις σχετικές διατάξεις του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα και των κανονισμών εφαρμογής του. Κατά τη διαδικασία που κινήθηκε εις βάρος της, η αναιρεσείουσα ζήτησε από την OLAF αφενός

μεν να της αποστείλει ορισμένα έγγραφα που περιείχονταν στον φάκελο των διενεργούμενων ερευνών, αφετέρου δε ακρόαση, αιτήματα που η OLAF αρνήθηκε να ικανοποιήσει, με την αιτιολογία ότι στον Κανονισμό 883/2013 δεν προβλέπονται τέτοια δικαιώματα για τους ενδιαφερομένους υπό την έννοια του άρθρου 2 περ. 5 του Κανονισμού («ως “ενδιαφερόμενος” νοείται κάθε πρόσωπο ή οικονομικός φορέας ύποπτος απάτης, διαφθοράς ή κάθε άλλης παράνομης δραστηριότητας εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης και ως εκ τούτου αντικείμενο έρευνας της Υπηρεσίας.»). Εν τέλει, οι ως άνω παραβάσεις επιβεβαιώθηκαν με την τελική έκθεση της OLAF, κατά της οποίας η αναιρεσείουσα κατέφυγε τόσο ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου όσο και του ΔΕΕ (σκέψεις 24 επ.).

Επιλαμβανόμενο της αιτήσεως αναιρέσεως, το ΔΕΕ στην υπόθεση C-787/22 P έκρινε αρχικά ότι οι κατ' άρθρον 7 (Διαδικασία των ερευνών) του Κανονισμού 883/2013 ανακοινώσεις της OLAF προς τα κράτη μέλη δεν παράγουν δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα γι' αυτά, ούτε τα υποχρεώνουν να λάβουν μέτρα για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ. Η ανακοίνωση αυτή πρέπει να εκληφθεί ως πρόσκληση της OLAF προς τα κράτη μέλη να εξακριβώσουν, βάσει των στοιχείων και των πληροφοριών που αυτή τους γνωστοποιεί, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις που δικαιολογούν τη λήψη των προβλεπόμενων στην εθνική νομοθεσία προληπτικών μέτρων. Μόνον εφόσον πληρούται η προϋπόθεση αυτή, τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ, ο δε ενδιαφερόμενος έχει τη δυνατότητα να προσβάλει τα μέτρα αυτά ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (σκέψεις 52-56). Ως εκ τούτου, και παρά την τυχόν αρνητική επίπτωση που μπορεί να έχει η ανακοίνωση της OLAF στις σχέσεις του ενδιαφερομένου με τις εθνικές αρχές, δεν μπορεί να ασκηθεί κατά της εν λόγω ανακοίνωσης προσφυγή ακυρώσεως κατά το άρθρο 263 ΣΛΕΕ. Τυχόν αρνητικές συνέπειες δεν θα ήταν αποτέλεσμα της εν λόγω ανακοίνωσης καθ' εαυτήν, αλλά των πληροφοριών και των αποδεικτικών στοιχείων που διαβιβάστηκαν μέσω αυτής, καθόσον αυτές θα συνεπάγονταν το δικαίωμα ή την υποχρέωση

των εθνικών αρχών να λάβουν τα προβλεπόμενα στο εθνικό δίκαιο μέτρα (σκέψη 61). Για τον ίδιο λόγο, ούτε η έκθεση έρευνας της OLAF που αποστέλλεται προς τα κράτη μέλη παράγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα υπό την ως άνω έννοια (σκέψη 66). Ως προς τα συμπεράσματα των ερευνών, μάλιστα, ο ενδιαφερόμενος δεν έχει δικαίωμα να παρουσιάζει συνεχώς και κατά την κρίση του επιχειρήματα και «συμπληρωματικά» αποδεικτικά στοιχεία, παρά μόνο διαθέτει τη δυνατότητα να σχολιάσει τα πραγματικά περιστατικά που τον αφορούν κατά τη διάρκεια των ερευνών (σκέψη 69).

Περαιτέρω, το ΔΕΕ ασχολήθηκε με το ερώτημα αν ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα πρόσβασης στον φάκελο ερευνών της OLAF όσο ακόμα αυτές εκκρεμούν. Το Γενικό Δικαστήριο είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι σε περίπτωση που η OLAF αρνηθεί να ικανοποιήσει αίτημα του ενδιαφερομένου για πρόσβαση στον φάκελο κατά τη διάρκεια των ερευνών, αίτημα πρόσβασης σε έγγραφα βάσει του Κανονισμού 1049/2001 (πρβλ. άρθρο 2 παρ. 1 του Κανονισμού 1049/2001: «Κάθε πολίτης της Ένωσης και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή

έχει την έδρα του σε ένα κράτος μέλος έχει δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα των θεσμικών οργάνων, υπό την επιφύλαξη των αρχών, όρων και περιορισμών που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό») είναι αναγκαστικά απορριπτέο, διότι εφαρμόζεται η εξαίρεση του άρθρου 4 παρ. 2 περίπτωση τρίτη του Κανονισμού 1049/2001, η οποία αφορά την προστασία των επιθεωρήσεων, των ερευνών και των ελέγχων (σκέψεις 74-75). Εν τούτοις, το ΔΕΕ έκρινε ότι ακόμα και στην περίπτωση που η αίτηση πρόσβασης σε έγγραφα υποβάλλεται από τον ενδιαφερόμενο κατά την έννοια του άρθρου 2 αριθμ. 5 του Κανονισμού 883/2013, η OLAF υποχρεούται να εξετάσει την αίτηση αυτή και υπό το πρίσμα του Κανονισμού 1049/2001, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι η αίτηση αυτή υποβάλλεται αποκλειστικά δυνάμει του Κανονισμού 883/2013 χωρίς αναφορά στον κανονισμό 1049/2001 (σκέψεις 79-80). Ειδάλλως, θα ήταν παράδοξο αν, σε αντίθεση με οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, ο ενδιαφερόμενος κατά την έννοια του άρθρου 2 περ. 5 του Κανονισμού 883/2013 στερούνταν του δικαιώματος πρόσβασης σε έγγραφα που κατοχυρώνεται στον Κανονισμό 1049/2001 (σκέψη 81).